

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒.๑.๑ ความหมายการบริหารงานวิชาการ

๒.๑.๒ ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

๒.๑.๓ ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

๒.๑.๓.๑ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

๒.๑.๓.๒ ด้านการจัดการเรียนการสอน

๒.๑.๓.๓ ด้านการพัฒนาสื่อการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา

๒.๑.๓.๔ ด้านการวิจัยและพัฒนา

๒.๒ แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

๒.๒.๑ การจัดการศึกษาปฐมวัย

๒.๒.๒ แนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

๒.๒.๓ หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

๒.๒.๔ ความหมายและความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

๒.๒.๕ ขอบข่ายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

งานวิชาการเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษาในโรงเรียนเพราะเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพของโรงเรียนหน้าที่ของโรงเรียนคือทำให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่ผู้เรียนนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่ผู้บริหารทุกคนต้องรับผิดชอบเป็นผู้นำครูในด้าน วิชาการทำงานร่วมกับครู ให้คำแนะนำครู ตลอดจนประสานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมี ประสิทธิภาพ กระจายอำนาจมอบหมายให้ครูทุกคนมีความรับผิดชอบเพื่อที่จะให้เขามีความรู้ทำงาน ด้วยความเต็มใจมีใจเฉพาะแต่เพียงการเรียนการสอนภายในห้องเท่านั้น กิจกรรมทุกอย่างภายใน โรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การศึกษาของเด็กและเยาวชนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น บุคคลที่มีส่วน เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดในการส่งเสริมงานวิชาการในโรงเรียนคือ ครูและผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้น จึง อาจกล่าวได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียนเพราะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับ การสอนโดยตรง ซึ่งจะหาแนวทางหรือวิธีการที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีเจตคติ ทักษะ ตลอดจนค่านิยมและการเป็นพลเมืองดี และอีกประเภทงานอื่นที่เป็นส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ งานบริหาร บุคคล งานธุรการ ฯลฯ เป็นเพียงส่วนที่ช่วยสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อย ซึ่งก็มีนักวิชาการและนักศึกษาได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

บันลือ พงษ์วัน ได้ให้ความหมายว่าการบริหารงานวิชาการหมายถึง การจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน สร้างนักเรียนให้มีความสามารถ ดังนี้^๗

๑.ให้นักเรียนมีสุขภาพดี มีคุณธรรม มีความเป็นพลเมืองดี

๒.สามารถใช้ประโยชน์ของวิชาที่เรียน

๓.มีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจ (มุ่งให้เกิดความก้าวหน้าเชิงเศรษฐกิจของตนเองและ ส่วนรวม)

๔.มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุก ประเภทในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน หลักสูตรรวมทั้งการพัฒนาครูด้วยเพื่อนำผลแห่งการพัฒนาทั้งหลายทั้งปวงมาเอื้ออำนวยและปรับปรุง การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ^๘

วินิจ เกตุขำ ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึงการบริหารกิจกรรม ทุกชนิดที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อให้การเรียนการเกิดผลดีมีประสิทธิภาพ^๙

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการหมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นตั้งแต่การ กำหนดนโยบาย การวางแผนการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผล การสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรและการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน^{๑๐}

อำภา บุญช่วย ได้ให้ความหมายของการบริหารวิชาการไว้ว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของ

^๗บันลือ พงษ์วัน, การนิเทศภายในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า๕๖.

^๘อนุศักดิ์ สมิตสันต์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย

^๙วินิจ เกตุขำ, เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาการบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร :คณะ ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๑๐}ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

สถาบันการศึกษาทุกระดับ การที่จะดูว่าสถาบันใดมีมาตรฐานก็มักเอาผลงานทางวิชาการเป็นสำคัญ งานวิชาการจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารว่าจะเอาใจจริงเอาใจกับการบริหารงานวิชาการเพียงใดและบุคลากรในสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจในงานวิชาการมากน้อยแค่ไหนจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารในการเตรียมการเพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาเกิดความพร้อมอย่างทั่วถึงกัน เพื่อให้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความคิดเห็น^{๑๑}

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร^{๑๒}

กมล ภูประเสริฐ ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา หมายถึงการบริหารงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภาระของสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังนั้น ประกอบด้วยงานหลาย ๆ ด้านซึ่งได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตรซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๔ ประกอบกับแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาจะต้องนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและพัฒนาในส่วนของความเป็นท้องถิ่นให้ปรากฏอยู่ในหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย นอกจากนี้งานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญ ผู้เรียนเรียนรู้ด้านการลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองในขณะเดียวกันกระบวนการการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ของผู้เรียน สถานศึกษาจะต้องใช้วิธีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายตามสภาพจริงมากยิ่งขึ้น^{๑๓}

อุทัย บุญประเสริฐ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการว่า งานวิชาการของโรงเรียนที่แท้จริงนั้น มีความหมายและขอบเขตกว้างมากกว่าตัวหลักสูตรและการสอน จะมีหลักสูตรเป็นแกนกลาง โดยเฉพาะในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนนั้น หลักสูตรจะเป็นตัวกำกับในเนื้อหาความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์และภาวะสุขภาพ^{๑๔}

กิตติมา ปรีดีติลล ได้ให้ความหมายการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างภายในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาของเด็กให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดในการส่งเสริมวิชาการในโรงเรียนคือผู้บริหาร

^{๑๑} อ่ำภา บุญช่วย, *การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ , ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๑๒} รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ ดร. , *การบริหารงานวิชาการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน* , พิมพ์ครั้งที่ ๒ , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒๙.

^{๑๓} กมล ภูประเสริฐ, *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา* , (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ทิพย์พัลลิกซ์ , ๒๕๔๔), หน้า ๖.

^{๑๔} อุทัย บุญประเสริฐ, *สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน*, (กรุงเทพมหานคร : เอสดีเพรส, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

และครูในโรงเรียน^{๑๕}

เอกชัย กี่สุขพันธ์ ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานทุกชนิดเพื่อจะส่งเสริม พัฒนาหรือปรับปรุงการเรียนการสอนของโรงเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๖}

อุทัย ธรรมเตโช ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวกับการพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด หรือการบริหารที่ให้พลเมืองมีความรู้ มีคุณธรรม สามารถประกอบอาชีพ เป็นพลเมืองดีช่วยพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป^{๑๗}

สรุปการบริหารงานวิชาการหมายถึงกระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้นตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผนการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนตลอดจนการประเมินผล การสอนเพื่อให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรและการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

๒.๑.๒ ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นหลักของสถานศึกษาและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายและมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและครูต้องทำความเข้าใจกับความสำคัญของการบริหารงานวิชาการซึ่งในเรื่องนี้ได้มีนักการศึกษากล่าวถึงและให้ทัศนะเกี่ยวกับ ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้ **วิโรจน์สารัตนะ** อธิบายว่าการบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ ที่อาศัยหน้าที่ทางการบริหารอย่างน้อย ๔ อย่าง คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม^{๑๘}

กมล ภู่งประเสริฐ ได้ให้ความเห็นว่า การบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่คาดหวัง ประกอบด้วยงานหลาย ๆ ด้านได้แก่ งานเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และแนวความคิดในการปฏิรูปการศึกษา สถานศึกษาจะต้องนำหลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นที่สถานศึกษาเป็นผู้กำหนด งานเกี่ยวกับการเรียนการสอนซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงความคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการปฏิบัติจริง งานเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนที่หันมาเน้นการประเมินผลตามสภาพจริง ไม่เน้นการใช้ข้อทดสอบแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา หมายถึงการบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นเป้าหมายอันสูงสุด

^{๑๕} กิติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น , (กรุงเทพมหานคร : อักษรพิพัฒน์ , ๒๕๓๒), หน้า ๔๘.

^{๑๖} เอกชัย กี่สุขพันธ์ , การบริหารการศึกษาทั่วไป , (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๒๕), หน้า ๘๗.

^{๑๗} อุทัย ธรรมเตโช , หลักการบริหารการศึกษา , (กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์ , ๒๕๓๑), หน้า ๗๖.

^{๑๘} วิโรจน์ สารัตนะ , การบริหาร หลักการ ทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา . (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิสุทธิ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

ของภารกิจของสถานศึกษา^{๑๙}

กิตติมา ปรีดีติลล กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนประเภทใด มาตรฐานหรือคุณภาพมักจะได้รับพิจารณาจากผลงานวิชาการเป็นสำคัญ^{๒๐}

อำภา บุญช่วย กล่าวว่า ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียน ควรจัดการบริหารงานวิชาการให้สมดุลเกื้อกูลส่งเสริมซึ่งกันและกัน และที่สำคัญคือไม่เน้นงานด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านหนึ่งหรือหลายด้านจนละเลยงานวิชาการทั้งนี้ เพราะข้อผูกพันของโรงเรียนที่มีต่อสังคมก็คือ จัดการศึกษาให้แก่เด็กมีคุณภาพและประสิทธิภาพโรงเรียนใดจะมีมาตรฐานดีเพียงใดคงไม่เน้นเฉพาะด้านบริเวณอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เท่านั้นแต่ด้านรวมถึงงานอื่น ๆ โดยเฉพาะงานวิชาการเป็นสำคัญ^{๒๑}

ประนอม โอทกานนท์ ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ว่า เป็นงานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรหรือโปรแกรมการศึกษาของสถาบัน และงานวิชาการของสถาบันจะต้องได้รับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยให้มีการกำหนดโครงสร้างการบริหาร และมีแผนงานที่

กรมสามัญศึกษา กล่าวว่า งานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารกิจกรรมในโรงเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน งานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียนทั้งในแง่การบริหารและการปฏิบัติงานของครู ผลงานทางวิชาการที่ได้รับผิดชอบ เป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของโรงเรียน คือการให้ความรู้ด้านวิชาการแก่นักเรียนงานวิชาการมีขอบข่ายงานครอบคลุมถึงการพัฒนาและส่งเสริมงานวิชาการ ทั้งนี้ต้องจัดทำเอกสารหลักฐานที่เป็นปัจจุบันตรวจสอบได้ มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินการ ตลอดจนต้องมีการดำเนินงานประเมินและติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ^{๒๒}

จากการที่นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงความสำคัญของการบริหารงานวิชาการสรุปได้ว่างานวิชาการถือเป็นงานสำคัญและเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการจัดเป็นกิจกรรมทุกชนิดของสถานศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและเพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๑.๓ ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

นักการศึกษาได้ให้ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

วินิจ เกตุขำ ได้กำหนดขอบเขตของงานวิชาการไว้ ๖ ด้าน คือ

๑. งานเกี่ยวกับการบริหารครูอาจารย์ ได้แก่

๑ งานจัดครูอาจารย์

^{๑๙} กมล ภูประเสริฐ, การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา, หน้า ๕.

^{๒๐} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๔๘.

^{๒๑} อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร:โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗), หน้า ๓.

^{๒๒} ประนอม โอทกานนท์, การประกันคุณภาพการศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๘.

^{๒๓} กรมสามัญศึกษา, เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กองการมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖.

๒ งานพัฒนาครู

๓ งานบำรุงขวัญครูอาจารย์

๒. งานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ได้แก่

๑ งานพัฒนาหลักสูตร

๒ งานทำแผนการสอน

๓ งานเลือกหนังสือและแบบเรียน

๔ งานจัดตารางสอน

๕ งานพัฒนาหลักสูตรสำหรับชุมชน

๓. งานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ได้แก่

๑ งานเตรียมการสอน

๒ งานพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนการสอน

๓ งานนิเทศการเรียนการสอน

๔. งานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการเรียนการสอน ได้แก่

๑ งานพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนการสอน

๒ งานนิเทศการเรียนการสอน

๓ งานทะเบียนนักเรียน

๔ งานห้องสมุด

๕ งานแนะแนวการศึกษา

๖ งานบริหารสื่อและเทคโนโลยีการสอน

๕. งานที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลการศึกษา ได้แก่

๑ งานข้อสอบมาตรฐานและคลังข้อสอบ

๒ งานวัดและประเมินผลการเรียน

๓ งานประเมินโครงการ/การประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน/ สถานศึกษา

๔ งานประกันคุณภาพการศึกษา

๕ งานการใช้แหล่งทรัพยากรชุมชน

๖ งานบริหารทางวิชาการแก่ชุมชน

๖. งานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับชุมชน^{๒๔}

กิตติมา ปรีดีติลล ได้กล่าวถึงการกำหนดขอบเขตงานวิชาการไว้ ๖ ด้านและหลักสำคัญ

ของการบริหารงานวิชาการ ๑๐ ประการ คือ^{๒๕}

๑. แผนปฏิบัติงานด้านวิชาการ

๒. หลักสูตรการเรียนการสอน

๓. การจัดการเรียนการสอน

๔. สื่อการสอน

^{๒๔}วินิจ เกตุขำ, เอกสารประกอบการเรียนรายวิชา AAA๑๕๒๕๑๒ การบริหารงานวิชาการ, สาขาการบริหารการศึกษาภาควิชาชีพศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑-๒.

^{๒๕}กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, หน้า ๔๕ - ๕๘.

๕. การปรับปรุงการเรียนการสอน

๖. วัดและประเมินผล

หลักสำคัญของการบริหารงานวิชาการ ๑๐ ประการ ประกอบด้วย
จัดทำแผนงานวิชาการ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
(๑) กำหนดขอบข่ายงานวิชาการอย่างครอบคลุม และกำหนดบุคลากรรับผิดชอบงานตาม
แผนภูมิของโรงเรียน

๒ การบริหารงานวิชาการมุ่งการร่วมมือกันทำ

- ๓ การกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบไปสู่ผู้ปฏิบัติ
- ๔ ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ
- ๕ ริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานวิชาการ
- ๖ ผู้บริหารควรใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่น มากกว่าทำด้วยตนเอง
- ๗ ให้ขวัญและกำลังใจในการทำงาน
- ๘ ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิชาการ
- ๙ ให้ครูเข้าใจวัตถุประสงค์ และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ

๑๐ ติดตามและประเมินผลงาน

กรมสามัญศึกษา กล่าวถึง งานที่เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการประกอบด้วย^{๒๖}

๑. กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบงานวิชาการ
 - ๑ จัดทำแผนภูมิสายงานบริหาร
 - ๒ พรรณนางานสายงานวิชาการ
 - ๓ มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่
๒. การจัดการเรียน
 - ๑ จัดให้มีแผนการเรียน
 - ๒ จัดแผนการเรียนเป็นไปตามโครงสร้างของหลักสูตร
 - ๓ จัดให้มีการพร้อมทางด้านอาคารสถานที่ บุคลากร และวัสดุอุปกรณ์
 - ๔ จัดให้มีแผนการเรียนมากพอให้นักเรียนเลือกเรียนตามความต้องการความถนัดและความสนใจเพื่อการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ การประเมินและปรับปรุงการจัดการเรียน

๓. การจัดตารางสอน

- ๑ จัดให้มีตารางสอนรวม
- ๒ จัดให้มีตารางสอนประจำหมวดวิชา
- ๓ จัดให้มีตารางการใช้ห้อง
- ๔ จัดให้มีคณะกรรมการจัดตารางสอน
- ๕ มีการติดตามการใช้ตารางสอนเพื่อมาปรับปรุงและพัฒนา
- ๖ นำนวัตกรรม และเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดตารางสอน

^{๒๖} กรมสามัญศึกษา. เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๙. (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕

๔. การจัดครูเข้าสอนตามตารางสอน

- ๑ จัดครูเข้าสอนโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และความถนัดในวิชาที่สอนนั้น
- ๒ จัดทำข้อมูลสถิติและการประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนา การจัดครูเข้าสอน

๕. การจัดครูเข้าสอนแทน

- ๑ มีการจัดครูเข้าสอนแทนครูขาด ครูลา
- ๒ มีแนวปฏิบัติในการจัดครูเข้าสอนแทนที่แน่นอนและเหมาะสม
- ๓ จัดครูเข้าสอนแทนโดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ และความถนัด
- ๔ จัดทำข้อมูลสถิติและการประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาการจัดครูเข้าสอนแทน

๖. การนำนวัตกรรม และเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานทางวิชาการ

- ๑ มีผู้รับผิดชอบ ในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการดำเนินงานทางวิชาการ
- ๒ มีระเบียบและแนวปฏิบัติการ ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี ในการดำเนินงาน

วิชาการ

- ๓ จัดระบบการใช้และ/หรือเครือข่ายการนำนวัตกรรม และเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานทางวิชาการ

- ๔ มีการประเมินผลและพัฒนาการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการดำเนินงานทางวิชาการ

กรมสามัญศึกษา กำหนดขอบเขตงานวิชาการตามเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ ๖ ด้าน คือ^{๒๗}

๑. การวางแผนงานวิชาการ

- ๑ การรวบรวมข้อมูล จัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวกับงานวิชาการ

๒. การทำแผนงานวิชาการ

๒. การบริหารงานวิชาการ

- ๑ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ
- ๒ การจัดกลุ่มการเรียนรู้
- ๓ การจัดตารางสอน

๔. การจัดครูเข้าสอนตามตารางสอน

๕. การจัดครูสอนแทน

๖. การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานวิชาการ

๓. การจัดการเรียนการสอน

- ๑ การจัดทำ การใช้ การปรับปรุงแผนการสอนรายวิชา
- ๒ การจัดหา จัดทำ ใช้ บำรุงรักษาและส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนการสอน

๔. การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ

^{๒๗} กรมสามัญศึกษา , เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง : การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : กองการมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษา , ๒๕๔๓), หน้า ๓๑-๓๔.

๑ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

๒ การจัดสอนซ่อมเสริม

๓ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน ดังนี้

๓.๑ การค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

๓.๒ การให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๓.๓ การประกวด การแข่งขัน

๓.๔ การจัดนิทรรศการ

๓.๕ การฝึกงาน

๓.๖ การศึกษานอกสถานที่

๓.๗ การให้นักเรียนผลิตผลงาน

๓.๘ การแสดงหรือจำหน่ายผลผลิตของนักเรียน

๓.๙ การจัดกิจกรรมสหกรณ์

๓.๑๐ การหารายได้ของนักเรียนระหว่างเรียน

๓.๑๑ กิจกรรมอื่นๆ ที่ส่งเสริมการเรียนการสอน

๓.๑๒ การจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตร

๔ การพัฒนาครูทางด้านวิชาการ มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ การนิเทศภายใน

๔.๒ การจัดหา จัดทำเอกสารความรู้ทางวิชาการ

๔.๓ การอบรม หรือฝึกอบรม

๔.๔ การประชุมสัมมนา

๔.๕ การศึกษาดูงาน หรือการศึกษาต่อ

๕ การสร้างบรรยากาศทางวิชาการในโรงเรียน โรงเรียนดำเนินการในการจัดบรรยากาศ ดังนี้

๕.๑ การจัดป้ายนิเทศ

๕.๒ การจัดห้องวิชา

๕.๓ การจัดพื้นที่ที่เป็นแหล่งความรู้

๕.๔ การจัดห้องพิพิธภัณฑ์

๕.๕ การจัดนิทรรศการ

๕.๖ การจัดกิจกรรม

๕.๗ การจัดศูนย์วิชา

๕.๘ การจัดศูนย์สื่อ/ศูนย์ทรัพยากร

๕.๙ การจัดศูนย์การเรียนรู้

๕.๑๐ การจัดบรรยากาศทางวิชาการอื่นๆ

๕.๑๑ การส่งเสริมการวิเคราะห์ วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

๖ การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ และงานทะเบียนนักเรียน

๖.๑ การดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

๖.๒ การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือการวัดผลการเรียน

๖.๓ การจัดให้มีเอกสารและแบบฟอร์มเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน

๖.๔ การดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผลและประเมินผลการเรียน

๖.๕ งานทะเบียนนักเรียน

๗. การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ

๗.๑ การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ

๗.๒ การประเมินผลในด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

๒๘

อนุศักดิ์ สมิตสันต์ กำหนดขอบเขตงานวิชาการไว้ ๗ ด้าน คืองานพัฒนาหลักสูตร หรือการดำเนินงานเพื่อนำหลักสูตรมาใช้^{๒๙}

๑. งานพัฒนาหลักสูตร หรือการดำเนินงานเพื่อนำหลักสูตรมาใช้

๒. งานนิเทศการศึกษา

๓. งานประเมินผลการศึกษา

๔. งานจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยส่งเสริมการศึกษาของนักเรียน

๕. งานแนะแนว

๖. งานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

๗. งานประชุมเพื่อประสานแผนการทำงานและการปรับปรุงปฏิบัติงาน

กมล ภูประเสริฐ กำหนดขอบเขตงานวิชาการไว้ ๙ ด้าน คือ^{๓๐}

๑. การบริหารหลักสูตร

๑.๑ การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ

๑.๒ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้

๑.๓ การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

๑.๔ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

๒. การบริหารการเรียนการสอน

๒.๑ การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับ หน่วยการเรียนรู้

๒.๒ การกำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน

๒.๓ การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

๒.๔ การจัดทำแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้

๒.๕ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๒.๖ การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน โดยกรณีศึกษาใน

๓. การบริหารการประเมินผลการเรียน

๓.๑ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้

^{๒๘} กรมสามัญศึกษา, เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง : การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา, หน้า ๓-๑๐.

^{๒๙} อนุศักดิ์ สมิตสันต์, การบริหารวิชาการ, หน้า ๒๐.

^{๓๐} กมล ภูประเสริฐ, การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา, หน้า ๒๑.

- ๓.๒ การกำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการวัด และประเมินผลการเรียนรู้
- ๓.๓ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียน
- ๓.๔ การจัดทำหลักฐานการศึกษา
- ๓.๕ การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน
- ๓.๖ การกำหนดรูปแบบ ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้
- ๔. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
 - ๔.๑ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายใน
 - ๔.๒ การกำหนดวิธีการ และระยะเวลาการนิเทศภายใน
 - ๔.๓ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายใน
 - ๔.๔ การร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น
- ๕. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา
 - ๕.๑ การวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกันเกี่ยวกับความรู้ ความสามารถของบุคลากร
 - ๕.๒ การควบคุมดูแล การดำเนินงานพัฒนาบุคลากร
- ๖. การบริหารการวิจัย และพัฒนา
 - ๖.๑ การทำความเข้าใจ และส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน
 - ๖.๒ การร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหา ที่ควรพัฒนาร่วมกัน
 - ๖.๓ การควบคุมดูแล และส่งเสริมการวิจัย
- ๗. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ
 - ๗.๑ การกำหนดหัวข้อเรื่องทางวิชาการ
 - ๗.๒ การกำหนดวิธีการดำเนินการ
 - ๗.๓ การควบคุมดูแล และส่งเสริม
- ๘. การบริหารระบบข้อมูล และสารสนเทศทางวิชาการ
 - ๘.๑ การกำหนดข้อมูล และสารสนเทศทางวิชาการ
 - ๘.๒ การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูล และสารสนเทศ
 - ๘.๓ การควบคุมดูแล และส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศ
 - ๘.๔ การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้
- ๙. การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา
 - ๙.๑ การกำหนดหัวข้อประเมินผลงาน
 - ๙.๒ การกำหนดวิธีการ และเครื่องมือในการประเมิน
 - ๙.๓ การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมินการสรุปผลและเขียนรายงานประจำปี

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์

กำหนดขอบเขตงานวิชาการไว้ ๔ ด้าน คือ^{๓๑}

^{๓๑} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร), ๒๕๔๕), หน้า ๓-๔.

๑. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่

- ๑) แผนปฏิบัติงานวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดปฏิทินการศึกษา ความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดขั้นตอนและเวลาในการทำงาน
- ๒) โครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร
- ๓) บันทึกหลังการสอน เป็นการแสดงรายละเอียดของการกำหนดเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละคาบเวลาของแต่ละวันหรือสัปดาห์ โดยวางแผนไว้ล่วงหน้าและยึดโครงการสอนหลัก

๒. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี และสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ดังนี้

- ๑) การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่รวมทั้งการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในห้องเรียน
- ๒) การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน
- ๓) การจัดแบบเรียน โดยปกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้น ครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบ หรือเอกสารที่ครูเตรียมเอง
- ๔) การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจอุตสาหกรรม เป็นต้น

๕) การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เป็นการให้นักเรียนนักศึกษารู้จักนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชาและอาชีพนั้น เพื่อให้โอกาสผู้เรียนได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

๓. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และส่งเสริมการจัดหลักสูตร และโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่

- ๑) การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียน นักศึกษา เน้นเครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน
- ๒) การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการ ให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
- ๓) การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะแนวครูให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน

๔. การวัดและประเมินผล กระบวนการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

อุทัย บุญประเสริฐ ได้เสนอว่างานวิชาการที่แท้จริงนั้นมีขอบเขตกว้างขวางมากกว่าตัว

หลักสูตรและการสอนโดยมีหลักสูตรเป็นแกนกลาง ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนนั้น หลักสูตรจะเป็นตัวกำกับในเนื้อหาความรู้ ทักษะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์และภาวะสุขภาพ^{๓๒} จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ขอบข่ายการบริหารเป็นการวางแผนการบริหารวิชาการ การวางแผนพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวิจัยค้นคว้า การตรวจเยี่ยมและการนิเทศ การปรับปรุงการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ ชุมชน องค์กร การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและการสนับสนุนงานวิชาการ แก่ บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา การติดตาม ตรวจสอบ การวัดผลประเมินผลการบริหารงานวิชาการ การนำผลการประเมินมาพัฒนาปรับปรุง

จากแนวคิดของนักการศึกษาจะเห็นได้ว่า งานวิชาการนั้นเป็นงานที่สำคัญที่สุดในการบริหารสถานศึกษาและมีงานย่อยต่างๆที่สนับสนุนด้านนี้อยู่มากมายซึ่งการศึกษาค้นคว้าวิจัยจะได้กำหนดขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการตามแนวการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วย ๔ ด้านคือ ๑.ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒.ด้านการจัดการเรียนการสอน ๓.ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ๔.ด้านการวิจัยและพัฒนา : ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑.๓.๑ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาระดับปฐมวัยเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเองคือหลักสูตรสถานศึกษา ต้องครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านหลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งหมดเป็นประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

ความหมายของหลักสูตร นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้
กรมวิชาการ กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อให้เด็กมีความรู้ ทักษะ เกิดความคิดและทัศนคติที่ดีอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต^{๓๓}

อุทัย บุญประเสริฐ กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนที่ครอบคลุมของโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็น blueprint ในการทำงานของนักบริหารสถานศึกษาที่ประสงค์จะใช้วิชาชีพขั้นสูง

^{๓๒} อุทัย บุญประเสริฐ, หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน , (กรุงเทพมหานคร : เอส.ดี.เพรส, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๓๓} กรมวิชาการ, คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ , (กรุงเทพมหานคร, ครุสภา, ๒๕๒๑), หน้า ๑.

เป็นหลักในการบริหารโรงเรียน^{๓๔}

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมาย ๓ ประการคือ^{๓๕}

๑. หลักสูตร เป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ตามที่มุ่งไว้

๒. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า ได้แก่ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

๓. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้ เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

กรมวิชาการ ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ ศักยภาพสูงสุดของตนรวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเองมีชีวิตอยู่ใน โรงเรียน ชุมชน สังคมและโลกอย่างมีความสุข^{๓๖}

สรุปได้ว่าหลักสูตร หมายถึง แนวทางในการจัดการศึกษาที่จัดให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาตนเองให้เต็มตาม ศักยภาพ รวมถึงการประมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมที่ช่วยให้ ผู้เรียนเป็นบุคคล แห่งการเรียนรู้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข

มนนิภา ชุตินบุตร ได้เสนอแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาดังนี้^{๓๗}

๑. เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีชีวิตและความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. นำกระบวนการหรือแนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

๓. นำกระบวนการคิดของภูมิปัญญาชาวบ้านมาเสริมสร้างให้สอดคล้องกับแนวคิดแบบ วิทยาศาสตร์

๔. สร้างกระบวนการคิดหลายด้าน หลายมุมโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระแล้ว เชื่อมโยงกับชีวิตจริง

^{๓๔} อูทัย บุญประเสริฐ , หลักสูตรและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน , (กรุงเทพมหานคร. เอส ดี เพรส, ๒๕๔๐), หน้า ๑๗๓.

^{๓๕} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร. พิมพ์ดี, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕.

^{๓๖} กรมวิชาการ, แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร, ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^{๓๗} มณนิภา ชุตินบุตร, แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา, ๒๕๓๘, หน้า ๑๖-๑๘.

๕. ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ตามหลักการของหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ โดยเหตุนี้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมุ่งหมายในการใช้ในชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะ ก็ย่อมสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด ท้องถิ่นและชุมชนมีสภาพที่แตกต่างกัน การพัฒนาแต่ละท้องถิ่นก็ต้องมีความแตกต่างกัน เทคโนโลยีเจริญเร็ว จะทำหลักสูตรระดับชาติไปใช้กับท้องถิ่นก็ไม่ทันกับความเจริญของเทคโนโลยี สถานศึกษาจึงต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเอง

สรุปได้ว่าความหมายของการพัฒนาหลักสูตร คือแบบแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการที่จำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ ที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถโดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนรวมถึง ระดับขั้นของมวลประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผน เพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบการณ์สำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชนสังคมและโลกอย่างมีความสุข

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา^{๓๘}

๑. หลักสูตรสถานศึกษา ควรพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล มีโอกาสใช้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น สร้างความมั่นใจและให้กำลังใจในการเรียนรู้และเป็นผู้ที่เรียนรู้ได้ตลอดเวลา

๒. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคมสถานศึกษาควรพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของ ผู้เรียน มีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระเข้าใจใน ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมโดยรวม สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้ความเป็นธรรม มีความเสมอภาค มีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับที่ตนดำรงอยู่ได้ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระบบส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก

ด้านหลักสูตรนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา ผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

อำนาจ จันทรแป้น ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้^{๓๙}

๑. หลักสูตรในฐานะเป็นวิชาและเนื้อหาวิชา เป็นการมองหลักสูตรว่าเป็นวิชาและเนื้อหาวิชาที่ครูจะต้องสอนและนักเรียนจะต้องเรียน

^{๓๘} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๕๔), หน้า ๕๖.

^{๓๙} อำนาจ จันทรแป้น, การพัฒนาหลักสูตรทฤษฎีสู่การปฏิบัติระดับโรงเรียน, (เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒), หน้า ๓.

๒. หลักสูตรในฐานะที่เป็นประสบการณ์ ซึ่งหมายถึง ประสบการณ์ทั้งมวลที่ผู้เรียนได้รับการแนะแนวของโรงเรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

๓. หลักสูตรในฐานะที่เป็นแผนของโอกาสการเรียนรู้ “แผนประสบการณ์” หลักสูตรที่สมบูรณ์ควรจะประกอบด้วยแผนการหรือเจตนารมณ์ ซึ่งจุดเน้นจะไม่จำกัดอยู่เฉพาะที่จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ แต่ยังรวมถึงองค์ประกอบอื่นๆ ของหลักสูตร ได้แก่ การนำหลักสูตรไปใช้ หรือการสอนและการประเมินผล

๔. หลักสูตรเป็นศาสตร์สาขาหนึ่ง ซึ่งการนำหลักสูตรไปใช้ต้องดำเนินการเป็นกระบวนการ โดยตระหนักในความสำคัญของผู้เรียนและให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นให้มากที่สุด

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้และสรุปประเด็นไว้ดังนี้

ก. การวางแผนการใช้หลักสูตร

การวางแผนทางการใช้หลักสูตร เป็นส่วนสำคัญของการบริหารงานวิชาการ ซึ่งหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับมีส่วนร่วมในการปฏิบัติรวมทั้งโรงเรียน ซึ่งจะต้องมีส่วนในการกำหนดเป้าหมายการนำหลักสูตรไปใช้ในการประเมินหลักสูตร เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องกับแนวนโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐ ดังนั้น หลักสูตรย่อมจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อความเหมาะสม ในนโยบายของรัฐและสภาพเศรษฐกิจสังคมของประเทศ

ข. การเตรียมตัวของผู้ที่จะนำหลักสูตรไปใช้

๑. การสร้างความตระหนักให้แก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

๒. การเตรียมการใช้หลักสูตร

๒.๑ ผู้บริหารเตรียมตัวอย่างไร

๒.๒ ครูผู้สอนเตรียมตัวอย่างไร

๒.๓ ผู้มีหน้าที่นี้เทศและผู้เกี่ยวข้องเตรียมการอย่างไร

๓. การนำหลักสูตรไปใช้จริงตามหลักสูตร

๓.๑ ครูผู้สอนกับการใช้หลักสูตรเต็มรูปแบบ เช่น

- คู่มือการสอน

- ศึกษาแผนการสอน

- แจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้วิธีการประเมินผลและเกณฑ์

ต่างๆ

- ประเมินผลก่อนเรียน

- ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนและยึดแนวดำเนินการ

ตามที่เอกสารหลักสูตรกำหนด

- ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ควรให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิ

พิสัย ทักษะพิสัย จิตพิสัย และทักษะกระบวนการ

- ประเมินผลหลังเรียน

- สอนซ่อมเสริม

๓.๒ ผู้บริหารโรงเรียนกับการใช้หลักสูตรเต็มรูปแบบ

- จัดครูเข้าสอนตามความถนัดหรือความเหมาะสมเพื่อให้ครูผู้สอนได้สอนอย่างเต็มความสามารถไม่คับข้องใจ
- สนับสนุนการสอนโดยจัดหางบประมาณ เอกสารวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอเพียงและทันเวลา
- ดำเนินการนิเทศภายในโดยการใช้เทคนิค วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสม เช่น การสนทนาทางวิชาการ การสังเกตการณ์สอนของครูและให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงการสอนให้ดียิ่งขึ้น
- สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูผู้สอน โดยการชมเชยยกย่องให้ปรากฏเมื่อมีผลงานที่น่าพอใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

๓.๓ ผู้มีหน้าที่นิเทศกับการใช้หลักสูตร

- ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น แผนการสอน เครื่องมือวัดผลและประเมินผล การตรวจสอบประจำชั้นว่ามีปัญหาอย่างไรแล้วให้ข้อเสนอแนะ
- สังเกตการณ์สอนแล้วให้ข้อเสนอแนะตามปัญหาที่พบ
- ใช้แบบสำรวจปัญหาจากความคิดเห็นของครูผู้สอนมาวิเคราะห์ให้ข้อเสนอแนะตามปัญหาที่ผลเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล
- วางแผนและประสานงานให้มีการศึกษาดูงานในโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรที่ได้ผลดี เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนของตน

๓.๔ การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

ค. บทบาทของบุคลากรที่จะนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

๑. บทบาทของครูผู้สอน

- ๑) ศึกษาเด็ก
- ๒) ศึกษาหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู เอกสารเพิ่มเติม
- ๓) เตรียมการสอน
- ๔) จัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๕) ประเมินผล

๒. ผู้บริหาร

- ๑) การติดตามผล
- ๒) การบริหารหลักสูตร
- ๓) การเสริมสร้างขวัญกำลังใจ
- ๔) การประชาสัมพันธ์

๓. ผู้เกี่ยวข้อง

- ๑) การติดตามผล
- ๒) การบริหารหลักสูตร

๓) การเสริมกำลัง

๔) การประสานงาน

๕) การนิเทศ

ข.การประเมินผลการใช้หลักสูตร

การประเมินผลการใช้หลักสูตรหมายถึง การตรวจสอบความก้าวหน้าของการนำหลักสูตรไปใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการใช้หลักสูตรว่ามีมากน้อยเพียงใด เอกสารเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้หรือเป็นการจัดหาและรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาพิจารณาวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนภาพของการปฏิบัติงานซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขและทำให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการใช้หลักสูตรและปฏิบัติงานที่จะดำเนินการต่อไป^{๔๐}

ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์^{๔๑} ได้กล่าวว่าการนำหลักสูตรไปใช้เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูนำเอาหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผล รวมถึงด้านการบริหารงานวิชาการเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพแยกได้ ดังนี้^{๔๒}

๑. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน เป็นการตีความหมายและการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร โดยพิจารณาจากความมุ่งหมายของหลักสูตร แล้วนำไปกำหนดรายละเอียดเพื่อให้ออกในรูปของประมวลการสอน โครงการสอน และแผนการสอน

๒. การจัดปัจจัยและสภาพต่างๆภายในโรงเรียน หมายถึง การบริหารงานวิชาการนั่นเอง เช่น การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน และส่งเสริมให้ครูได้ปฏิบัติงานให้มีสมรรถภาพ

๓. การสอนของครู เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ซึ่งผู้สอนจะต้องรู้ เข้าใจความมุ่งหมายของหลักสูตร แล้วหาวิธีการเพื่อให้เด็กได้พัฒนาตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

ดุขฎี พงศ์ศาสตร์^{๔๓} ได้กล่าวว่า ความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำหลักสูตร อันจะนำไปสู่กระบวนการบริหารหลักสูตรจะต้องมีพฤติกรรมการบริหารงานวิชาการ ดังนี้^{๔๔}

๑. ศึกษาหลักสูตร ผู้บริหารจะต้องสนใจทำความเข้าใจหลักสูตรโดยละเอียดถี่ถ้วน กระจำชัดทุกแง่ทุกมุมจนสามารถแปลออกมาเป็นแนวปฏิบัติได้ กำหนดผู้รับผิดชอบได้ และสามารถชี้แจง แนะนำ ครูผู้สอนได้

๒. ชักนำและวางมาตรการให้ครูผู้สอนสนใจ เข้าใจหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เข้าใจหลักการและจุดหมายของหลักสูตรอย่างแจ่มชัดจนจำได้ จึงจะทำให้การเรียนการสอน ในรายวิชานั้นๆ มีคุณภาพประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

^{๔๐}สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติชุดฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ สปจ. สปอ./ ก, การนำหลักสูตรไปใช้, ๒๕๓๔), หน้า ๑๐๕ – ๑๓๙.

^{๔๑}ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์, การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๘๕ – ๑๘๖.

^{๔๒}ดุขฎี พงศ์ศาสตร์, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา การบริหารหลักสูตรและการนำไปใช้, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๔๓.

๓. ทันทต่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารต้องเป็นคนแรกในโรงเรียนทราบความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลักสูตรซึ่งมีอยู่เสมอรับทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ขยายความ และตีความให้ชัดเจน กำหนดแนวปฏิบัติและชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องทราบโดยเร็ว

๔. ควบคุมดูแลและติดตามการใช้หลักสูตร ผู้บริหารต้องเอาใจใส่สอดส่องดูแลช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริม และนิเทศครูอาจารย์ให้ดำเนินตามแนวปฏิบัติที่วางไว้ ขณะเดียวกันก็ติดตามการทำงานทุกระยะด้วยการสังเกต หรือกำหนดวิธีการเป็นเอกสาร หลักฐานอื่นใดตามความเหมาะสมกับแนวปฏิบัติต่อไป

สรุปประเด็นสำคัญของหลักสูตรประกอบด้วยจุดมุ่งหมายอันเป็นแบบแผนที่ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดทิศทางที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความสุข พัฒนาด้านจิตวิญญาณ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมและสามารถช่วยพัฒนาชุมชน มีความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระบบส่วนตัว และชุมชนสังคม ประเทศชาติ แนวทางการใช้หลักสูตร โดยการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายในการจัดการศึกษาของรัฐ ดังนั้น หลักสูตรย่อมจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อความเหมาะสมในนโยบายของรัฐและสภาพเศรษฐกิจสังคมของประเทศ การประเมินผลการใช้หลักสูตร อันเป็นขั้นตอนตรวจสอบความก้าวหน้าของการนำหลักสูตรไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการใช้หลักสูตรว่ามีมากน้อยเพียงใด แล้วนำมาพิจารณาวิเคราะห์ เพื่อสะท้อนภาพของการปฏิบัติงานซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไข และทำให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการใช้หลักสูตรและการปฏิบัติงานที่จะดำเนินการต่อไป

๒.๑.๓.๒ด้านการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอน ถือเป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะการเรียนรู้ของเด็กจะเกิดผลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนการสอนเป็นส่วนสำคัญ และผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดคือผู้เรียนเรียน มีผู้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้หลายท่าน

ทศนา แคมมณี ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูจะต้องให้โอกาสผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากมาย ซึ่งกิจกรรมนั้นจะต้องมีลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่าง active คือช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ตื่นใจ มีความจดจ่อ ผูกพันกับสิ่งที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้เสนอไว้ดังต่อไปนี้^{๔๓}

๑. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางร่างกาย
 ๒. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านสติปัญญา
 ๓. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านสังคม
 ๔. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านอารมณ์
- จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทั้ง ๔ ด้านดังกล่าว รวมทั้ง

^{๔๓} ทศนา แคมมณี , การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง .,(กรุงเทพมหานคร: CIPPA MODE วารสารวิชาการ,๒๕๕๕),หน้า ๒-๓๐.

การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และการถ่ายโอนการเรียนรู้ที่ได้เพิ่มขึ้นมานั้น มาใช้เป็นแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบซิปปา (CIPPA)

ก. หลักซิปปา (CIPPA)

หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบซิปปาหรือหลักซิปปา (CIPPA) เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้นโดยตรงศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แคมมณี ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักการดังกล่าวพัฒนาขึ้นจากแนวคิดหลัก ๕ แนวคิด ได้แก่

แนวคิดการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism)

แนวคิดเรื่องกระบวนการกลุ่ม และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Group Process and Cooperative Learning)

แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning Readiness)

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning)

แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning)

โดยพื้นฐานของแนวคิดหลักทั้ง ๕ ข้างต้น คือ ทฤษฎีสำคัญ ๒ ทฤษฎี ได้แก่

ทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ (Human Development)

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)

จากแนวคิดข้างต้น สรุปเป็นหลักซิปปา (CIPPA) ได้ดังนี้

C มาจากคำว่า Construction of knowledge

หลักการสร้างความรู้ หมายถึง การให้ผู้เรียนสร้างความรู้ตามแนวคิดของ Constructivism ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นประสบการณ์เฉพาะตนในการสร้างความหมายของสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง กล่าวคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง ซึ่งการที่ผู้เรียนมีโอกาสได้สร้างความรู้ด้วยตนเองนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา

I มาจากคำว่า Interaction

หลักการปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งตามทฤษฎี Constructivism และ Cooperative Learning เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลจะต้องอาศัยและพึ่งพาซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกัน กล่าวคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลและแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม

P มาจากคำว่า Process Learning

หลักการเรียนรู้กระบวนการ หมายถึง การเรียนรู้กระบวนการต่างๆ เพราะทักษะกระบวนการเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสาระ (Content) ของการเรียนรู้ กล่าวคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการคิด กระบวนการทำงาน กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม ฯลฯ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และเป็นสิ่งที่ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ตลอดชีวิต รวมทั้งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านสติปัญญาอีกทางหนึ่ง

P มาจากคำว่า Physical participation / Involvement

หลักการมีส่วนร่วมทางร่างกาย หมายถึง การให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย กล่าวคือ การเรียนรู้ต้องอาศัยการเรียนรู้การเคลื่อนไหวทางกายจะช่วยให้ประสาทการรับรู้ " active" และรับรู้ได้ดีดังนั้น ในการสอนจึงจำเป็นต้องมีกิจกรรมให้ผู้เรียนต้องเคลื่อนไหวที่หลากหลาย และเหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการรับรู้และเรียนรู้

A มาจากคำว่า Application

หลักการประยุกต์ใช้ความรู้ หมายถึง การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ กล่าวคือ การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงหรือการปฏิบัติจริง จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ และเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งขึ้น กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีแต่เพียงการสอนเนื้อหาสาระให้ผู้เรียนเข้าใจ โดยขาดกิจกรรมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ จะทำให้ผู้เรียนขาดการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้นี้ เท่ากับเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายๆ ด้านแล้วแต่ลักษณะของสาระและกิจกรรมที่จัดนอกจากนี้ การนำความรู้ไปใช้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดการเรียนการสอนในชั้นประถมศึกษาไว้คือ การจัดกระบวนการเรียนให้สำคัญพอกับเนื้อหา โดยให้นักเรียนเป็นผู้แสดง รู้จักคิดหาคำตอบด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้กำกับการเรียนการสอน ชี้แนะแนวทางให้โดยเน้นให้นักเรียนฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎีและครูควรใช้วิธีการสอนแบบหลากหลาย เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อฝึกนักเรียนร่วมคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ปัญหาและเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน^{๔๔}

บุญชม ศรีสะอาด กล่าวว่า การเรียนการสอนต้องอาศัยการสอน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่วนการเรียนหมายถึง การจัดดำเนินการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยที่ผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมด้วยตนเอง^{๔๕}

ในขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ชี้จุดเน้นในการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การสอน ค้นคว้า วิธีการใหม่ ๆ มาใช้จัดการเรียนการสอนโดยเน้นสิ่งที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย และสามารถนำไปเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ต่อไป

กรมวิชาการ ได้เน้นการจัดการเรียนการสอนโดยการฝึกนักเรียนให้มีนิสัยในการใช้ทักษะกระบวนการในการแสดงออกทุก ๆ ด้าน ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
๒. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
๓. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
๔. ประเมินและเลือกทางเลือก
๕. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ

^{๔๔} กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑ – ๑๒.

^{๔๕} บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยสำหรับครู, (มหาสารคาม : วิชาการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑ - ๒.

๖. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม
๗. ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ
๘. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
๙. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

โดยสรุปแล้ว การจัดการเรียนการสอนนั้นนับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะการจัดการเรียนการสอนที่ดีนั้นจะต้องมีการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี การนำเทคนิคต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนประกอบ เช่น การจัดกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบ มีสื่อประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนยังสามารถให้เด็กออกไปศึกษาหาความรู้นอกห้องเรียน เพื่อลดความจำเจหรือความเบื่อหน่ายของการเรียนได้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นหาในสิ่งที่ตนเองสนใจและต้องการจะหาความรู้เพิ่มเติมได้อีกด้วย

๒.๑.๓.๓ ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการและเทคโนโลยีทางการศึกษา

ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งที่สำคัญที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน คือ สื่อการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนได้ง่ายยิ่งขึ้น และมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนหมายถึง วัสดุอุปกรณ์และวิธีการใช้สื่อให้ผู้สอนส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถแบ่งสื่อการเรียนเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. วัสดุ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่มีการผูกพันสิ่งเปลี่ยน เช่น ซอล์ก ฟลิ้ม ภาพถ่าย ภาพยนตร์ สไลด์
๒. อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่เป็นเครื่องมือ เช่น กระดาษดำ กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องรับโทรทัศน์ ฯลฯ
๓. กระบวนการและวิธี ได้แก่ การจัดระบบ การสาธิต การทดลอง และกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ครูจัดทำขึ้น และมุ่งให้นักเรียนปฏิบัติ^{๔๖}

วาสนา ขาวหา กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางหรือหรือพาหะนำ ความรู้ไปสู่ผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี สามารถจำแนกเป็น ๓ ประเภท

๑. ประเภทวัสดุ บางครั้งก็เรียกว่า สื่อเล็ก เป็นสื่อการเรียนประเภทสิ่งเปลี่ยน เสียหายได้ง่าย และเป็นสื่อที่บรรจุเนื้อหาสาระ เรื่องราวหรือความรู้ไว้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น สไลด์ บรรจุเรื่องราวไว้ในลักษณะของภาพนิ่ง หนังสือบรรจุเรื่องราวไว้ในลักษณะตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ แผ่นเสียงหรือเทปบันทึกเสียงบรรจุเรื่องราวในลักษณะเสียง และฟิล์มภาพยนตร์บรรจุไว้ในรูปของภาพเคลื่อนไหวควบคู่เสียง สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุ สามารถจำแนกเป็น ๒ ชนิด ดังนี้
- ๑.๑ วัสดุที่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์ จึงจะสามารถเสนอเรื่องราวความรู้หรือ

^{๔๖} ชัยยงค์ พรหมวงศ์, ระบบสื่อการสอน, (กรุงเทพมหานคร, : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๙๕ - ๙๖.

เนื้อหาสาระไปยังผู้เรียนได้ ตัวอย่างวัสดุชนิดนี้ คือ แผ่นเสียง เทปเสียง เทปโทรทัศน์ फिल्म ภาพยนตร์ ภาพโปรงใส เป็นต้น

๑.๒ วัสดุที่สามารถเสนอเรื่องราวความรู้ เนื้อหาวิชาไปสู่ผู้เรียนได้ด้วยตัวมันเองโดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือหรืออุปกรณ์แต่อย่างใด ตัวอย่างวัสดุชนิดนี้ คือ หนังสือ แผนภูมิ รูปภาพ หุ่นจำลอง แผนที่ เป็นต้น

๒. ประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ บางครั้งเรียกว่า สื่อใหญ่ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายเทปโทรทัศน์ เครื่องฉายภาพโปรงใส และเครื่องฉายภาพทึบแสง เป็นต้น สื่อการสอนประเภทนี้เป็นเครื่องมือหรือตัวกลาง ซึ่งเป็นทางผ่านของความรู้หรือเรื่องราวเท่านั้น โดยตัวมันเองแล้วไม่ได้บรรจุเนื้อหาสาระความรู้เรื่องราวใดๆไว้เลย จึงไม่สามารถจะสื่อความหมายไปยังผู้เรียนได้ แต่จะต้องอาศัยประเภทวัสดุมาใช้ควบคู่กันไป จึงจะสามารถเสนอเรื่องราวไปสู่ผู้เรียนในลักษณะต่างๆ ได้ ๓. ประเภทเทคนิคและวิธีการ สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ไม่จัดอยู่ในประเภทวัสดุเครื่องมือ แต่ต้องอาศัยสื่อประเภทวัสดุหรือเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างมาใช้ร่วมกัน ในลักษณะกิจกรรมหรือวิธีการ ตัวอย่างสื่อประเภทนี้ คือ การแสดงละคร การศึกษานอกสถานที่ นิทรรศการ การสาธิต เป็นต้น^{๔๗}

กิดานันท์ มลิทอง ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิดีโอ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ฯ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพ ที่นำมาใช้เทคโนโลยีการศึกษา เป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของผู้สอนส่งไปถึง ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี สื่อการเรียนการสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสม^{๔๘} และถูกวิธีดังนั้น ก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปให้ผู้สอน จึงควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการเรียนการสอน ข้อดีและข้อจำกัดอันเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อแต่อย่างตลอดจนการผลิต และการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วยทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้กรมวิชาการ กล่าวว่า สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมให้แก่ผู้เรียน โดยจำแนกเป็นประเภทดังนี้

๑. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ซึ่งแสดงหรือจำแนกหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่างๆ โดยใช้หนังสือที่เป็นตัวเขียน หรือตัวพิมพ์เป็นสื่อแสดงความหมาย สิ่งพิมพ์มีหลายประเภท เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร จดหมาย จดหมายเหตู บันทึก รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

๒. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ได้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสต

^{๔๗} วาสนา ขาวหา, สื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร, โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘ – ๑๓.

^{๔๘} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร, เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์, ๒๕๔๐), หน้า ๗๙ – ๙๙.

ทัศน์วัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ สื่อการเรียนรู้ดังกล่าว เช่น แลบบันทึกรูปภาพพร้อมเสียง(วีดีทัศน์) แลบบันทึกรูปเสียง สไลด์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยียังหมายรวมถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนการสอน การศึกษาผ่านดาวเทียม

๓. สื่ออื่นๆ นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยีแล้ว ยังมีสื่ออื่นๆ ที่ส่งเสริมการเรียนการสอนที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อ ๒ ประเภทดังกล่าวเพราะสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ท้องถิ่นที่ขาดแคลนสื่อสิ่งพิมพ์ และเทคโนโลยีโดยแบ่งเป็น ๓ ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

๓.๑ สื่อบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติ และวิธีปฏิบัติตนไปสู่บุคคลอื่น อาจเป็นบุคลากรที่อยู่ในระบบโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตัวผู้เรียน นักการภารโรง หรืออาจเป็นบุคลากรนอกระบบโรงเรียน เช่น บุคลากรในท้องถิ่น ที่มีความชำนาญ และเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่างๆ เป็นต้น

๓.๒ สื่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ ชนิดต่างๆ ปรากฏการณ์ต่างๆ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการแห่งวิทยบริการ หรือแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ

๓.๓ สื่อวัสดุ/เครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง กราฟ สถิติ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือวิชาช่าง เป็นต้น^{๔๙}

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะ และประสบการณ์

ความสำคัญของการเรียนการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนการสอนไว้ในมาตรา ๒๔ วรรค ๕ ว่า ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้^{๕๐}

กรมวิชาการ กล่าวว่าสื่อมีความสำคัญ และมีประโยชน์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้นทำให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตัวเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างสภาพแวดล้อม และประสบการณ์การเรียนรู้ที่แปลกใหม่ น่าสนใจและทำให้อยากรู้อยากเห็น ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกันให้

^{๔๙} กรมวิชาการ, เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้(กรุงเทพมหานคร,คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔ ค), หน้า ๖ – ๗.

^{๕๐} กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) .พ.ศ.๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร ,องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗.

เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน ช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้เชื่อมโยงกัน ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อและแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้หลายมิติ จากสื่อที่หลากหลาย และเชื่อมโยงโลกที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน สรุปได้ว่าสื่อการเรียนการสอนนั้นเป็นเครื่องมือที่สำคัญและจำเป็นสำหรับครูผู้สอน มีประโยชน์ มีความสำคัญต่อการเรียนการจัดการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้และช่วยสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวว่า การบริหารวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่ผู้บริหารควรนำไปพิจารณาดำเนินการ ได้แก่ จัดหาและบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนแก่ครูอย่างเพียงพอและครบถ้วนทุกกลุ่มประสบการณ์ มีการสำรวจความต้องการในการวางแผนเพื่อจัดหาและดำเนินการจัดบริการ จัดทำผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู รู้จักใช้ รู้จักเก็บรักษา ภูมิความสามารถในการใช้สื่อการเรียนการสอนให้ตรงกับเนื้อหาและกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอน โดยการจัดการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ครูผู้สอน จัดให้มีศูนย์สื่อหรือศูนย์วิชาการของโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งผลิตสื่อและบริการสื่อแก่ครูสอน ส่งเสริมให้ครูรู้จักคิดสร้างสรรค์สื่อการเรียนการสอนหรือวิธีการใหม่ๆ ที่จะนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การสร้างผลงานทางวิชาการแสวงหาแหล่งวิทยากรที่เป็นสื่อการเรียนการสอนในชุมชนหรือในท้องถิ่น เช่น บุคลากรสถานที่ประกอบการการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยการสังเกตการสอน การดูแผนการสอน สถิติการยืมสื่อการเรียนการสอน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้กล่าวว่าผู้มีส่วนที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

ก.ฝ่ายบริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีส่วนที่รับผิดชอบ

๑. เข้าใจงานสื่อการเรียนการสอน ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญ โดยการให้การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้สื่อการเรียนการสอน
๒. มีนโยบายและวางแผนการจัดโครงการงานสื่อการเรียนการสอน
๓. มีความรู้ความสามารถ ช่วยจัดและอำนวยความสะดวกในการจัดบริการสื่อการเรียนการสอน
๔. จัดให้มีอาคารสถานที่งบประมาณ บุคลากรแ่งงานสื่อการเรียนการสอน

ข.หัวหน้างานสื่อการเรียนการสอน เป็นบุคคลที่จะทำให้งานของสื่อการเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบมี ดังนี้

๑. ส่งเสริมสนับสนุนให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียน นักศึกษา และครูอาจารย์ที่จะใช้บริการสื่อการเรียนการสอน
๒. จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ทางการศึกษา สื่อทัศนศึกษาเพื่อใช้ในการเรียนการสอนที่เหมาะสม
๓. บริการสื่อการสอนแก่ครูอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนการจัดกิจกรรมด้านนี้ของสถานศึกษา

๔. รับผิดชอบ เก็บรวบรวม ดูแล บำรุงรักษา วัสดุอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา
๕. ให้คำแนะนำข้อคิดเห็นและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการใช้วัสดุอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา

๖. เสนอและรับผิดชอบโครงการสื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผล และการจัดทำรายงานนอกจากหัวหน้างานแล้ว งานสื่อการเรียนการสอนควรมีผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อการเรียนการสอน ดังนี้

๖.๑ ช่างเทคนิคด้านการออกแบบและเขียนแบบ สำหรับการผลิตสื่อการเรียนการสอนด้านกราฟฟิก เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น

๖.๒ ช่างภาพ สำหรับผลิตสื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพ เช่น สไลด์ ฟิล์ม ภาพยนตร์ วีดิโอเทป ตลอดจนงานถ่ายภาพทั่วไป

๖.๓ ช่างอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับการควบคุมการใช้ การบำรุงรักษาตลอดจนการซ่อมแซมเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ เช่น เครื่องฉาย เครื่องเสียง เครื่องมือวัดเทปถ่ายทำวิดีโอ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีราคาแพงจึงต้องการบุคลากรที่มีความรักและเอาใจใส่งานในด้านนี้

๖.๔ เจ้าหน้าที่ธุรการประจำงานโสตทัศนศึกษา ได้แก่ การเบิกจ่ายบริการและงานธุรการอื่นๆ

ค.คณะกรรมการบริหารงานสื่อการเรียนการสอน เป็นงานที่จะให้คำปรึกษาการวางนโยบาย และการวางแผนการบริหารและบริการงานสื่อการเรียนการสอน บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารสื่อการเรียนการสอนมี ดังนี้

๑. ประชุมเพื่อพิจารณานโยบายการวางโครงการของงานสื่อการเรียนการสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

๒. ประสานงานการจัดหาและบริการงานสื่อการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษา

๓. การประชาสัมพันธ์งานของงานสื่อการเรียนการสอน

๔. การประเมินผลงานและติดตามผลงานของงานสื่อการเรียนการสอน

๕. การเป็นที่ปรึกษาและการช่วยแก้ปัญหาในงานสื่อการเรียนการสอน

นอกจากบุคลากรที่บริหารงานสื่อการเรียนการสอนและให้บริการสื่อการเรียนการสอนแล้วยังมีบุคลากรที่ใช้สื่อการเรียนการสอนในสถานศึกษา ได้แก่ ครูอาจารย์ ซึ่งควรมีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

๑. ครูอาจารย์ควรฝึกการใช้สื่อเป็นอุปกรณ์การสอนและใช้ให้ถูกวิธี

๒. เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการใช้สื่อเป็นอุปกรณ์การสอนและจำเป็นต้องใช้เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. ครูอาจารย์ควรส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ได้ใช้สื่อการเรียนการสอน

๔. หากครูอาจารย์ใช้สื่อการเรียนการสอนไม่ถูกต้อง งานสื่อการเรียนการสอนควรมีบริการใช้สื่อตลอดจนการสาธิตและการฝึกอบรมเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อให้กับครูอาจารย์
สรุปแนวความคิดการพัฒนาสื่อการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษาคือการส่งเสริม

สนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ ให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้นทำให้

ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตัวเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่แปลกใหม่ น่าสนใจและทำให้อยากรู้อยากเห็น ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกันให้เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน ช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้เชื่อมโยงกัน ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อและแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้หลายมิติ จากสื่อที่หลากหลาย และเชื่อมโยงโลกที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียนอันเป็นความหลากหลายในการเรียนรู้ที่สำคัญ

๒.๑.๓.๔ ด้านการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนามีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

สุวิมล ว่องวานิช กล่าวว่า^{๕๑} การวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ หมายถึงการวิจัยที่ทำโดยครูผู้สอนในชั้นเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนและนำไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน หรือส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน เป็นการวิจัยที่ต้องทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ทันทีและสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของตนเองให้ทั้งตนเองและกลุ่มเพื่อนร่วมงานในโรงเรียนได้มีโอกาสวิพากษ์อภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในแนวทางที่ปฏิบัติได้ และผลที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ทั้งของครูและผู้เรียน

ไพฑูรย์ ศรีฟ้า กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนามาจากคำว่า Educational research and development เรียกว่า R & D เป็นวิธีการที่ใช้พัฒนาและตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของงานการศึกษา

อุทัย บุญประเสริฐ กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาหรือ R & D เป็นการวิจัยประยุกต์เป็นการวิจัยที่เน้นการแสวงหาผลิตภัณฑ์ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ พัฒนาระบบการพัฒนาระบบและวิธีทำงาน และเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน สำหรับการพัฒนาสิ่งที่ต้องการ

สุพัตร์ พิบูลย์ กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) เป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ มุ่งพัฒนาทางเลือกหรือกระบวนการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการยกระดับคุณภาพงานหรือคุณภาพชีวิต การวิจัยและพัฒนาเป็นการวิจัยเชิงทดลองการวิจัยและพัฒนาจะให้ผลลัพธ์ที่สำคัญ ๒ ลักษณะ คือ (๑) นวัตกรรมวัตถุที่เป็นชิ้นอัน (Materials) เช่น ชุดการสอน สื่อการสอน ชุดกิจกรรมเสริมความรู้ เป็นต้น (๒) นวัตกรรมประเภทที่เป็นรูปแบบ / วิธีการ/กระบวนการ / ระบบปฏิบัติการ (Methods / Process / Procedure / Style) เช่น รูปแบบการสอนวิธีสอน รูปแบบการบริหารจัดการ เป็นต้น

ญาณภัทร สีหะมงคล กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าคิดค้นอย่างเป็นระบบและน่าเชื่อถือ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาผลผลิตเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ สื่ออุปกรณ์ เทคนิควิธีหรือรูปแบบการทำงาน หรือระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นอย่างชัดเจนกล่าวโดยสรุปการวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบด้วย

^{๕๑} สุวิมล ว่องวานิช. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๖.) หน้า

วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งใช้พัฒนารูปแบบการทำงาน หรือวิธีการทำงาน เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษานำไปใช้ ในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า การวิจัยและพัฒนา เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้วิจัยหรือผู้เกี่ยวข้องสามารถค้นหาข้อเท็จจริงต่างๆ และอาจนำเอาข้อเท็จจริงหรือผลการวิจัยนั้นๆ มาพิจารณาใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ การกำหนดนโยบาย การวางแผน การแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาระบบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒.๒ แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

๒.๒.๑ การจัดการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัย หมายถึง เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งอายุ ๕ ปีเต็มหรือย่างเข้าสู่ปีที่ ๖ การศึกษาปฐมวัยมีลักษณะที่แตกต่างกับการศึกษาระดับอื่น ๆ เพราะเป็นการวางรากฐานของบุคลิกภาพและพัฒนาการให้ครบทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา^{๕๒} และเป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็กในด้าน การเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป

พัฒนา ชัชพงษ์^{๕๓} ได้อธิบายไว้ว่าเด็กที่มีอายุ ๓ -๖ปี ถือว่าเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิต ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเซลล์สมองของมนุษย์ร้อยละ ๗๐-๘๐ จะมีการเจริญเติบโตและพัฒนาในวัยนี้ ดังนั้นการที่เด็กปฐมวัยได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องมีการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมตั้งแต่เริ่มแรกเกิดจะส่งผลต่อการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

จินตนา หมู่มิ่ง^{๕๔} กล่าวเพิ่มเติมว่า การศึกษาของเด็กปฐมวัย เป็นการวางพื้นฐานทางการศึกษาให้กับเด็กในระยะเริ่มต้น นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะถ้าสามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับวัยของเด็กแล้ว จะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาได้อย่างเต็มทีในทุก ๆ ด้าน **บลูม**^{๕๕} (Bloom) พบว่าเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ ๔ ปี จะมีพัฒนาการด้านสติปัญญาได้ถึงร้อยละ ๕๐

^{๕๒}พิมลมาลย์ พุ่มนิคม, “สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดประสบการณ์เรียนรู้ระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกลุ่มเจ้าพระยา”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๔.

^{๕๓}พัฒนา ชัชพงษ์, อ่างใน ศศิธร เกิดเนตร, “สภาพและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับ ปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี”, **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยสาคาม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๘.

^{๕๔}จินตนา หมู่มิ่ง, อ่างใน ศิริพรรณ ยิ้มย่อง, “การศึกษาการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาของครูปฐมวัย จังหวัดปทุมธานี”, **ปริญญาานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๘.

^{๕๕}บลูม, อ่างใน โสภิตอนงค์ บุญช่วย, “สภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน”, **วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑.

สรุปได้ว่า เด็กในช่วงปฐมวัยเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิตที่ครูและผู้ปกครองต้องให้การอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง เหมาะสม เพื่อจะทำให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา พร้อมทั้งจะรับรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ดังนั้น ศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบหรือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ จำเป็นจะต้องดำเนินการจัดเตรียมความพร้อมในการจัดการศึกษาและประสบการณ์ให้กับเด็กได้เรียนรู้และมีพัฒนาการที่สอดคล้องและเต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนเพื่อจะได้เจริญเติบโตเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพต่อไป

๒.๒.๒ แนวคิด และหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กบนพื้นฐานของการอบรม เลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพภายใต้บริบททางสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น อนุบาลก่อนประถมศึกษา หรือการศึกษาปฐมวัย เป็นต้น ซึ่งมีนักการศึกษาได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

มาสโซเกลีย^{๕๖} (Massoglia) กล่าวว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่แรกเกิดจนเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนเป็นการวางพื้นฐานทางสุขภาพ อารมณ์ให้กับเด็กทั้งสภาวะปกติและเด็กที่มีความบกพร่อง ทั้งนี้ สภาพแวดล้อมทางบ้านจะมีส่วนช่วยและมีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก โดยมีพ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญและเป็นครูคนแรกของลูก

จ็อง จาคส์ รูซโซ^{๕๗} (Jean Jacques Rousseau) อธิบายไว้ว่า การให้การศึกษาแก่เด็กต้องขึ้นอยู่กับธรรมชาติและเป็นการพัฒนาตนเอง ครูต้องคำนึงถึงธรรมชาติและความพร้อมของเด็กเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจะต้องให้เด็กได้ลงมือค้นคว้าหาความรู้ด้วยการใช้ประสาทสัมผัส

เฟรเดริก เฟรเบล^{๕๘} (Friedrich Froebel) อธิบายไว้ว่า การละเล่นเป็นกิจกรรมพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้ การศึกษาจะเริ่มต้นจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมแล้วพัฒนาไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม

มาเรีย มอนเตสซอรี^{๕๙} (Maria Montessori) กล่าวว่า เด็กมีความสามารถสูงในการซึมซับ (absorbent) การเรียนรู้ และสามารถพัฒนาปัญญาได้ทุกคน

^{๕๖} มาสโซเกลีย, อังโน ปัสตกรทรวงศึกษาธิการ, สำนักงาน, การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล ๓ ขวบ) เขตการศึกษา ๑-๑๒. (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๗.

^{๕๗} จ็อง จาคส์ รูซโซ, อังโน กุลยา ตันติผลาชีวะ, วารสารการศึกษาปฐมวัย, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๔๒., สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

^{๕๘} เฟรเดริก เฟรเบล, อังโน ھرรชา นิลวิเชียร, **ปฐมวัยศึกษาหลักสูตรและแนวปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

อีริกเฮช. อีริกสัน^{๖๐} (Erik H. Erikson) ได้จำแนกความต้องการที่จำเป็นของเด็กแต่ละวัย ดังนี้ วัยทารกต้องการความมั่นใจ วัยแรกฝักฝักต้องการความเป็นตัวของตัวเอง วัยก่อนเรียนต้องการใช้ความคิดริเริ่ม และเด็กวัยเรียนต้องการมีความอดุสาหะ แต่จุดเด่นที่สำคัญคือพัฒนาการทางสังคม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ^{๖๑} อธิบายว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นพื้นฐานทางพัฒนาการของมนุษย์ โดยเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปตลอดชีวิตในด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา แต่ละคนอาจจะมีความแตกต่างกันอันมีผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์ที่ผ่านมา ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการเกิดการเรียนรู้ของมนุษย์มีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อม ถ้าหากผู้เรียนเป็นผู้กระทำด้วยตนเองก็จะทำให้การเรียนรู้เป็นไปด้วยดี การละเล่นถือว่าเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้และมีผลดีต่อการเจริญเติบโตของเด็ก ช่วยพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ดังนั้น การละเล่นจึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย ส่วนวัฒนธรรมและสังคมจะทำให้เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ครูผู้สอนจึงต้องทำความเข้าใจและยอมรับในวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมเด็กกว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ จึงควรศึกษาวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบดูแลเพื่อจะช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่สำคัญและเป็นพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาต่อไปในอนาคต ครูผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย จะต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการอบรม ดูแลให้ความรัก ความอบอุ่น และจัดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่เหมาะสม รวมถึงการจัดกิจกรรมต่าง ๆ การละเล่นที่ส่งเสริมเด็กให้มีพัฒนาการอย่างครบถ้วน

๒.๒.๓ แนวคิดและหลักจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในปัจจุบันมีรูปแบบการจัดที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา โดยไม่มุ่งเน้นทางด้านวิชาการ แต่จะเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา การศึกษาระดับนี้ไม่ใช่เป็นการจัดการศึกษาภาคบังคับ แต่ในการบริหารจัดการและการกำหนดจุดมุ่งหมายต้องเป็นไปตามขอบเขตและนโยบายของรัฐซึ่งปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๓๕ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมติ

^{๕๙} มาเรีย มอนเตสซอ , อังใน กุลยา ตันติลาชีวะ, **วารสารการศึกษาปฐมวัย**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๔๒. สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็ดสันทน์ เพรส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗-๒๘.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙-๓๐.

^{๖๑} กรมวิชาการ, **คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา ๒๕๔๐ (อายุ ๓ - ๖ ปี)**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๓ - ๕.

คณะรัฐมนตรี^{๖๒} นอกจากนี้สมาคมอนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้บันทึกไว้ในเอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรการอบรมผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนเกี่ยวกับหลักการจัดอนุบาลศึกษาว่าสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องควรดำเนินการในประเด็นต่อไปนี้

๑. พัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางร่างกายอารมณ์จิตใจสังคมและสติปัญญา
๒. แผนการจัดประสบการณ์ต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลางและสนองความต้องการความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคน
๓. การจัดกิจกรรมควรเน้นประสบการณ์ตรงในสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงให้มากที่สุดโดยจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลายเช่นการทดลองการพาไปทัศนศึกษาการประกอบอาหารการร้องเพลงการท่องคำคล้องจอง เป็นต้น
๔. การจัดกิจกรรมที่มีลักษณะสมดุลกัน เช่น กิจกรรมในห้องเรียนกับนอกห้องเรียน กิจกรรมสงบกับกิจกรรมเคลื่อนไหว กิจกรรมที่เด็กริเริ่มกับกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ริเริ่ม และลักษณะการจัดกิจกรรมควรแบ่งเวลาในการจัด เช่น ถ้าจัดกิจกรรมรายบุคคลใช้เวลาร้อยละ ๗๕ ถ้าจัดกลุ่มเล็กใช้เวลาร้อยละ ๑๕ และกลุ่มใหญ่ใช้เวลาร้อยละ ๑๐
๕. การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ต้องไม่เป็นการเลียนแบบจากโรงเรียนประถมศึกษา แต่ควรจัดสถานที่ทำกิจกรรมเช่นมุมบ้านมุมทรายมุมบล็อก มุมน้ำมุมหนังสือมุมธรรมชาติศึกษามุมวิทยาศาสตร์มุมหุ่น มุมหมอมุมศิลปะมุมเกมการศึกษาและสถานที่แสดงผลงานของเด็ก

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กอายุ ๓-๕ ปีเต็มหรืออย่างเข้าสู่ปีที่ ๖ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและพัฒนาการของเด็กให้ครบทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างเต็มที่และเหมาะสมกับวัย เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต

แนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยประกอบด้วย ๔ แนวคิด^{๖๓} ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก พัฒนาการของมนุษย์ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยที่พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมทุกด้านตามวัยและวุฒิภาวะ เมื่อ “การจัดการศึกษาปฐมวัย” หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๕ ปี (๕ ปี ๑๑ เดือน ๒๙ วัน) ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง การ

^{๖๒} สมชัย วุฒิไพรัชอ้างในศิริพรรณ ยิ้มย่อง, “การศึกษาการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาของครูปฐมวัย จังหวัดปทุมธานี”, *ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, (กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๐), หน้า ๒.

^{๖๓} กรมวิชาการ, *คู่มือหลักสูตรปฐมวัย*, (กรุงเทพมหานคร : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

จัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ชื่อเรียกต่างกันไปหลายชื่อ ซึ่งแต่ละโปรแกรมก็มีวิธีการและลักษณะในการจัดกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยพัฒนาเด็กในรูปแบบต่าง ๆ กัน

การจัดการศึกษาปฐมวัยควรมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการและการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งแนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ทุกรูปแบบควรมีส่วนสำคัญดังที่มาสโซเกลีย (Massoglia. ๑๙๗๗ : ๓ – ๔) กล่าวเอาไว้ ดังนี้

๑. เป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน นับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงเริ่มเข้าเรียนในระดับโรงเรียน

๒. วางพื้นฐานทางสุขภาพอนามัยให้กับเด็กตั้งแต่ต้นรวมทั้งเด็กที่มีข้อบกพร่องต่าง ๆ

๓. สิ่งแวดล้อมทางบ้านควรมีส่วนช่วยให้เด็กเจริญเติบโต และพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

๔. พ่อแม่ควรเป็นครูคนแรกที่มีความสำคัญต่อลูก

๕. อิทธิพลจากทางบ้านควรมีผลต่อกระบวนการในการพัฒนาเด็ก

ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยคือการที่ครูจะสอนได้ดึ้นจำเป็นต้องศึกษาเด็ก ยิ่งกว่านั้นงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการทางสมองมนุษย์ยังเน้นความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยโดยเฉพาะในช่วงของ ๕ ของปีแรกของชีวิตว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้ และเด็กจำเป็นต้องได้รับการดูแล เอาใจใส่จากพ่อแม่หรือผู้ดูแลตั้งแต่แรกเกิดโดยการให้ความรัก การโอบกอด สัมผัส พูดคุย และเล่นกับเด็กเพื่อให้สมองของเด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ การเข้าใจพัฒนาเด็กส่งผลดีต่อครูผู้สอนหลายประการ ผลดีประการหนึ่งคือ ช่วยให้ครูเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น ยังสามารถวางแผนหลักสูตร การเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้มากขึ้นศักยภาพ การเข้าใจพัฒนาเด็กส่งผลดีต่อครูผู้สอนหลายประการ ผลดีประการหนึ่งคือ ช่วยให้ครูเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น ยังสามารถวางแผนหลักสูตร การเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้มากขึ้นการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ถือว่า พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและการพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิต ครอบครัวและชุมชน ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เกิดมาจากพื้นฐานเหมือนกันหรือแตกต่างกันจากตนได้อย่างราบรื่น มีความสุข จากแนวคิดและหลักการจัดการหลักสูตรปฐมวัย ที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กที่มีความสัมพันธ์และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องกันทุกด้านการเรียนรู้ที่ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยยึดถือว่าผู้เรียนเป็นเล่น เน้นในการส่งเสริมพัฒนาการเป็นรายบุคคล เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา พร้อมกับพิจารณาคุณธรรมจริยธรรมนำความรู้ ลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์จริง

สรุปได้ว่า แนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยจำเป็นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคลากรในชุมชน รวมทั้งประสานสัมพันธ์กับสถาบันทางสังคมในชุมชน เพื่อร่วมมือกันจัดการปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ

และบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่มุ่งเน้นให้เด็ก ได้พัฒนาความพร้อมทุกด้าน เพื่อเด็กจะได้เติบโตเป็น
ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ อันเป็นพลังสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

๒.๒.๔ ความหมายและความสำคัญการศึกษาปฐมวัย

แนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยประกอบด้วย ๔ แนวคิด^{๒๔} ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก พัฒนาการของมนุษย์ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยที่พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมทุกด้านตามวัยและวุฒิภาวะ เมื่อกล่าวถึงพัฒนาการของเด็กปฐมวัยจะบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุต่ำกว่า ๖ ปี พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการด้านร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน หรือทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาที่อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมกับความสามารถในการเรียนรู้ ซึ่งพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ที่อธิบายว่าเด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุ เด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจ ได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยตนเอง ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้อย่างเต็มที่ ตนเอง ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก จึงเสมือนหนึ่งแนวทางให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กได้เข้าใจธรรมชาติหรือความสามารถของเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดู และจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคลในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาได้ตามศักยภาพ จนบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น หลักการจัดการศึกษาจึงยึดแนวคิดในการให้ความสำคัญกับความสามารถตามวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษา

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง มีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่น ปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้ของเด็กให้เป็นไปตามศักยภาพที่มีอยู่ นอกจากนี้การเรียนรู้ยังเป็นพื้นฐานของพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่สนับสนุนให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเองในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระ เอื้อต่อการเรียนรู้และมีการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกมีความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต สำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบความเป็นจริงของโลกภายนอกด้วยตนเอง การเล่นจะมี

^{๒๔} กรมวิชาการ, คู่มือหลักสูตรปฐมวัย, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖), หน้า ๓.

อิทธิพลและมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ขณะเล่นเด็กมีโอกาสดูแลส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลาย อารมณ์ตึงเครียด แสดงออกถึงความเป็นตนเองและเรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นเสมือนสื่อกลางให้เด็กสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นและกับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น การจัดทำหลักสูตรจึงถือว่า “การเล่น” อย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการประสบการณ์ให้กับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

๔. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนเติบโตขึ้นมา มีคุณลักษณะที่แตกต่างกันไป หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้ถือว่า พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและการพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้เลี้ยงดูเด็กจำเป็นต้องให้ความสำคัญและเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิต ครอบครัวและชุมชน ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม เกิดมาจากพื้นฐานเหมือนกันหรือแตกต่างกันจากตนได้อย่างราบรื่น มีความสุข จากแนวคิดและหลักการจัดการหลักสูตรปฐมวัย ที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กที่มีความสัมพันธ์และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องกันทุกด้าน การเรียนรู้ที่ยึดให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยยึดถือว่าผู้เรียนเป็นเล่นเน้นในการส่งเสริมพัฒนาการเป็นรายบุคคล เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา พร้อมกับพิจารณาคุณธรรมจริยธรรม นำความรู้ ลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์จริง

สรุปได้ว่า แนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคลากรในชุมชน รวมทั้งประสานสัมพันธ์กับสถาบันทางสังคมในชุมชน เพื่อร่วมมือกันจัดการปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพและบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่มุ่งเน้นให้เด็ก ได้พัฒนาความพร้อมทุกด้าน เพื่อเด็กจะได้เติบโตเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ อันเป็นพลังสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

๒.๒.๕ ขอบข่ายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

๑) การจัดการศึกษาปฐมวัย

ในเรื่องการเตรียมความพร้อมนี้ในแง่ของเหตุผลหรือทางตรรกวิทยา การที่มนุษย์จะประกอบกิจกรรมอะไรก็ตาม การเตรียมตัวให้พร้อมก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมนั้น ๆ นับว่าเป็นการเตรียมตัวสำคัญที่จะทำให้งานนั้น ๆ เป็นผลสำเร็จด้วยดี ดังคำโบราณที่ว่า การเตรียมตัวที่ดีนับว่าประสบความสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง ดังนั้นเพื่อให้เด็กมีความพร้อมที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา เด็กจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสุขภาพของร่างกาย พัฒนาการใช้กล้ามเนื้อเล็ก กล้ามเนื้อใหญ่ พัฒนาสติปัญญา อารมณ์จิตใจ สังคม และภาษาในโรงเรียนอนุบาล ชั้นเด็กเล็ก

หรือในศูนย์พัฒนาเด็กอย่างน้อยหนึ่งปี^{๖๕} ตามข้อคิดเห็นอันนี้ เด็กจะต้องเตรียมความพร้อมอย่างน้อยหนึ่งปี ดังนั้นก่อนที่จะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา เด็กควรจะได้มีการเตรียมความพร้อมให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

๒) หลักการและจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๖๖}

๒.๑ ยึดปรัชญาการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นหลัก

ปรัชญาการศึกษาระดับปฐมวัยคือ การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุห้าปี (หมายถึง ๕ ปี ๑๑ เดือน ๒๙ วัน) บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

๒.๒ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม

เด็กได้รับการพัฒนาทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาโดยผ่านกิจกรรมการเล่น และโดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ ประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับต้องมีความหมายกับตัวเด็กเป็นหลักสูตร ที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติเด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษได้พัฒนารวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก การพัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบันมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนต่าง ๆ และเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้า

๒.๓ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กอยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่นผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่ออุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสเลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมทำให้บุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษากับเด็กปฐมวัย

๒.๔ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน

การเรียนรู้ของเด็ก การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการของเด็ก นั้นให้ความสำคัญที่เด็ก (Child Centered Approach) กิจกรรมจะต้องเหมาะสมกับวัย และสอดคล้องกับ

^{๖๕} Smith, M., Educational leadership: culture and diversity, Gateshead: Athenaem Press, 2004, p 45.

^{๖๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, แนวทางการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แบบบูรณาการตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร:คุรุสภาลาดพร้าว., ๒๕๕๑), หน้า ๗๕.

จิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก ควรจัดกิจกรรมที่จะให้โอกาสแก่เด็ก ได้พัฒนาความสามารถของตน ครูผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากการสั่งให้เด็กทำ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ครูผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุนชี้แนะและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องยอมรับเห็นคุณค่ารู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคน ที่ตนดูแลรับผิดชอบ ก่อน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อจะได้วางแผนสร้างสภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของเด็ก โดยถือว่าการเล่นอย่างมีจุดหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์และกิจกรรมให้แก่เด็ก

๒.๕ การบูรณาการการเรียนรู้

การบูรณาการ เป็นการจัดกิจกรรมที่กิจกรรมหนึ่งๆ เด็กเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ หรือหนึ่งแนวคิดเด็กเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ ในแต่ละวัน ให้เด็กเรียนรู้โดยผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญ อย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

๒.๖ การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

การประเมินในระดับปฐมวัยยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ครูผู้สอนจะต้องสังเกต และประเมินทั้งการสอนของตน และพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กกว่า ได้บรรลุจุดประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ รวมทั้งข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก และตลอดจนผลงานของเด็ก จะบอกถึงการเรียนรู้ของเด็กว่ามีความก้าวหน้าเพียงใด มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ อย่างไร การประเมินพัฒนาการจะช่วยครูผู้สอนในการวางแผนจัดกิจกรรม ซึ่ให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็ก และยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กดังกล่าว เมื่อพบเด็กที่มีพัฒนาล่าช้า ครูควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็กนั้น ๆ และให้ความรัก ความเอาใจใส่ และให้คำชมเชยเมื่อเด็กพัฒนาดีขึ้น

๒.๗ ความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก

ครูผู้สอน พ่อแม่และผู้ปกครองของเด็ก จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทำความเข้าใจพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ ถือเป็นหุ้นส่วน ที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็ก ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันซึ่งจะต้องให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กด้วย

๒.๘ การเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับเด็กอนุบาล

ควรยึดเด็กเป็นศูนย์กลางสำคัญของการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสนใจ และความสามารถของเด็ก ให้เด็กมีโอกาสเลือกกิจกรรมด้วยตนเอง เรียนโดยใช้ประสบการณ์ตรงและทดลองโดยที่เด็กเป็นผู้สังเกต และให้คำแนะนำ^{๖๗}

๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการด้านการเรียนการสอนโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดสมุทรสงครามดังนี้

พรทิพย์ สุพรรณกุล^{๖๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการพัฒนา รูปแบบโรงเรียนสมรรถนะสูงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการพัฒนา รูปแบบการบริหารโรงเรียน ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากที่สุด พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารและครูจำเป็นต้องเน้นกระบวนการจัดการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ตามขอบข่ายภาระงาน คือ งานวิชาการ ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียน การวัดผลประเมินผลการเรียน การวิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการเรียนการสอน การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นต้น

ศศิธร เกิดเนตร์^{๖๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดด้านการวิจัยและพัฒนา สำหรับความคาดหวังการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงพัฒนาใช้กับเด็กปฐมวัยให้มีความเหมาะสมกับการคาดหวังของผู้ปกครองและสังคมที่ต้องการให้เด็กได้เติบโตมาอย่างมีคุณภาพของสังคม

ไตรนาถ ศรีจันทร์^{๗๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน คือ การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา และผลการวิจัยพบประเด็นปัญหา คือ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้จบ

^{๖๗} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **มาตรฐานโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ**, (กรุงเทพฯ : ศุภสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒๖.

^{๖๘} พรทิพย์ สุพรรณกุล, “การพัฒนา รูปแบบโรงเรียนสมรรถนะสูงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๒) หน้า ๔๓.

^{๖๙} ศศิธร เกิดเนตร์, “สภาพและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี”, **วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๕.

^{๗๐} ไตรนาถ ศรีจันทร์, “การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต ๑ ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๘.

การศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยตรง และเป็นครูจ้างสอนชั่วคราว คณะกรรมการบริหารหลักสูตร ขาด ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำผล ไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา คือ สถานศึกษาควรจัดครูผู้สอนที่จบการศึกษาในสาขาการศึกษาปฐมวัยโดยตรง ครอบบรม ประชุม สัมมนาเพื่อพัฒนาครูผู้สอนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรปฐมวัย และควร ประเมินผลการใช้หลักสูตร นิเทศ ติดตามผลและปรับปรุงพัฒนาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ต่อศักดิ์ เฟื่องปัญญา^{๗๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเพชรบุรี อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับ มากที่สุด ด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการเรียนการสอน สถานศึกษาและรัฐบาลควรพิจารณาความ เท่าเทียมกันในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ หรือการสนับสนุนสื่อการเรียน การสอนเพิ่มเติม ให้กับโรงเรียนที่ไม่ได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาล นอกจากนั้นภาครัฐควรจัดให้มีการอบรม ศึกษาด้าน วิชาการโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรือเสียค่าใช้จ่ายในราคาต่ำ และผู้บริหารควรจัดให้มีเอกสาร ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

กนกขวัญ ประชุมพรรณ^{๗๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ ของโรงเรียนเอกชนระดับอนุบาล จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า สภาพการ บริหารหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ ทั้ง ๗ ด้านมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด คือ ด้านการ เตรียมการพัฒนาหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการจัดอบรมเพื่อสร้าง ความรู้ความเข้าใจให้กับครู ด้านการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดวิสัยทัศน์มุ่งเน้นในการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ด้านการ วางแผนการใช้หลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดประชุมครูเพื่อวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการนำ หลักสูตรสู่การปฏิบัติ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการนิเทศภายในโดยครูผู้สอนประชุมร่วมกันเพื่อพัฒนาการ สอน ด้านการสรุปผลการดำเนินการ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงานเพื่อ การพัฒนา และด้านการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่มีการนำผลการดำเนินงาน ปัญหา ข้อเสนอแนะมาเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ส่วนสภาพปัญหาในการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พบว่า ผู้ปกครองคิดว่าการพัฒนาหลักสูตร เป็นหน้าที่ของโรงเรียนครูยังขาดความรู้เกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ไม่มีการวางแผนการนิเทศภายใน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนน้อย กิจกรรม ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนไม่หลากหลาย ขาดการประเมินผลการใช้หลักสูตร

^{๗๑}ต่อศักดิ์ เฟื่องปัญญา, “การจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๑.

^{๗๒}กนกขวัญ ประชุมพรรณ, “การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ ของโรงเรียน เอกชนระดับอนุบาล จังหวัดภูเก็ต”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, ระเบียบ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๗.

อย่างเป็นระบบ การนิเทศไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการวิเคราะห์และสรุปผล ขาดข้อมูลพื้นฐานสำหรับการปรับปรุงหลักสูตร

สมาพร วงษ์ศรีแก้ว^{๗๓} ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านโพหนองสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนบ้านโพหนอง ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กก่อนการปรับปรุงพัฒนามีปัญหาในการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด หลังจากการปรับปรุงพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการและการปฏิบัติจริงแล้ว มีผลให้ได้กระบวนการปฏิบัติงานที่ทำให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพมากขึ้น คือ กระบวนการสำรวจสภาพปัญหาและกระบวนการหากลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนา โดยยึดหลักความพอประมาณของเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการสังเกต ตรวจสอบ และการประเมินผล การใช้กระบวนการพัฒนาดังกล่าว ทำให้การปฏิบัติงานการปรับปรุงพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

สิริลักษณ์ แพรพรม^{๗๔} ได้ทำการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต ๒ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑. การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ในระดับปานกลาง ๒. เพศชายและครูเพศหญิงมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กไม่แตกต่างกัน ๓. ครูมีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขนาดเล็กต่างกัน

ทับทิม ปาเงิน^{๗๕} ได้ทำการศึกษาวิจัย แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอแม่สรวยจังหวัดเชียงรายทั้ง ๕ งานพบว่า การบริหารงานวิชาการด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้อยู่ในระดับปานกลางแนวทางการพัฒนา คือ ควรมีการจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ด้านการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางแนวทางการพัฒนา คือ ควรแนะนำให้ครูได้แก้ปัญหการเรียนรู้แก่นักเรียนโดยวิธีการสอนซ่อมเสริมให้ผู้เรียนและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางแนวทางการพัฒนา คือ ควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมทันต่อความต้องการและควรกระตุ้นให้ครูได้ผลิตและจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่

^{๗๓}สมาพร วงษ์ศรีแก้ว, “การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนบ้านโพหนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต ๒”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม , ๒๕๕๑), หน้า ๘๘.

^{๗๔}สิริลักษณ์ แพรพรม, “การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีเขต ๒”, **วิทยานิพนธ์**. (สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๕๐), หน้า ๘๐.

^{๗๕}ทับทิม ปาเงิน, “แนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กในอำเภอแม่สรวยจังหวัดเชียงราย”, **วิทยานิพนธ์**. (สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย , ๒๕๕๒), หน้า ๖๘.

ทันสมัยเพื่อประกอบการเรียนการสอน ด้านวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลางแนวทางการพัฒนา คือ ควรส่งเสริมให้มีความรู้ในด้านการวัดผลและประเมินผลและควรกำหนดแนวทางในการวัดและประเมินผล ระหว่างภาคเรียน ปลายภาคเรียนและตลอดภาคเรียนได้อย่างเหมาะสม ด้านงานนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับปานกลางแนวทางการพัฒนา คือ ควรจัดทำแบบบันทึกการนิเทศการสอนได้อย่างชัดเจน และควรมีการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาอย่างหลากหลายวิธี ครูผู้สอนให้ความสำคัญและยอมรับผลการนิเทศภายใน

สมนึก มูธิตา^{๗๖} ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๑ ทั้ง ๖ ด้านพบว่า ด้านผู้บริหาร ปัจจัยที่ส่งเสริมคือมีความทุ่มเทและเสียสละ มีวิสัยทัศน์ และความรับผิดชอบในการทำงาน ในส่วนที่เป็นอุปสรรคด้านคุณธรรมจริยธรรมการส่งเสริมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีวินัยในการใช้เงิน ด้านครูผู้สอนปัจจัยส่งเสริมความเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคน ความประพฤติและบุคลิกภาพ ทักษะติดต่อวิชาชีพรู ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรการจัดทำแผนการเรียนรู้ความรับผิดชอบการอุทิศตนในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างจริงจัง ในส่วนด้านหลักสูตร ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่ และด้านชุมชน สรุปคือ มีการร่วมมือกันวางแผนอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนอย่างแท้จริง

ทิพย์ นันทพันธ์^{๗๗} ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับมาก

วัฒนา มโนจิตร^{๗๘} ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานวิชาการมีการปฏิบัติในระดับมากทุกด้าน สำหรับปัญหาการบริหารงานวิชาการพบว่า หลักสูตรที่ใช้ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และงบประมาณ มีน้อยไม่เพียงพอต่อการนำมาพัฒนาการเรียนการสอน

อัมพร ฟุ้งเฟื่อง^{๗๙} ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเชียงราย ได้มี

^{๗๖}สมนึก มูธิตา, “ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์.ครุศาสตรมหาบัณฑิต.*, (สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๐), หน้า ๖๗.

^{๗๗}ทิพย์ นันทพันธ์, “การบริหารงานวิชาการให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์.ครุศาสตรมหาบัณฑิต.*, (สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๕๕). หน้า ๒๘.

^{๗๘}วัฒนา มโนจิตร, “การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์.ครุศาสตรมหาบัณฑิต.*, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐). หน้า ๓๐.

^{๗๙}อัมพร ฟุ้งเฟื่อง, “การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองเชียงราย”, *วิทยานิพนธ์.ครุศาสตรมหาบัณฑิต.*, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑). หน้า ๑๘.

การกำหนดเป้าหมายและวางแผนไว้ชัดเจน มีความพร้อมในเรื่องหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ จัดการเรียนการสอนตรงตามหลักสูตร มีสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องวัสดุการเรียนการสอน ตลอดจนส่งเสริมการนำไปใช้ มีห้องสมุดเป็นสัดส่วน และได้รับการสนับสนุนหนังสืออย่างเพียงพอ มีกิจกรรมการนิเทศเพื่อช่วยปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของครู รวมทั้งมีการวัดผลประเมินผล สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตร นอกจากนี้ยังมีผู้นำเสนอปัญหาบางประการคือ ครู มีภาระงานหลายด้าน หรือสอนหลายวิชา ห้องสมุดขาดเจ้าหน้าที่บรรณารักษ์โดยเฉพาะ ปัญหา เหล่านี้ได้เสนอแนะให้ใช้วิธีการประชุมเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาดังกล่าว

วิไลศิน เสาวกุล^{๘๐} ได้ศึกษาและเปรียบเทียบระดับปัญหาการบริหารงาน วิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองพล จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ปัญหา การบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองพล จังหวัดขอนแก่น ตามความ คิดเห็นของผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติโดยส่วนรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับคือ ด้านการจัดบริการห้องสมุด ด้าน การนิเทศการเรียนการสอน ด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการ วางแผนงานวิชาการและด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาจำแนกตัวแปรตามสภาพตำแหน่ง พบว่า ทั้งผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติมีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลางทั้งใน ส่วนรวมและเป็นรายด้าน

สมชาย เปียถนอม^{๘๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารการจัดการศึกษาระดับอนุบาล ตามความต้องการของผู้ปกครองโรงเรียนเทศบาล ๕ วัดพระปฐมเจดีย์ สังกัดเทศบาลนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความต้องการของผู้ปกครองโรงเรียนเทศบาล ๕ วัดพระปฐมเจดีย์ จำแนกตามคุณลักษณะ พบว่า ความต้องการของผู้ปกครองในการบริหารการจัดการศึกษาระดับ อนุบาล จำแนก ตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และอาชีพ พบว่า จำแนกตามเพศไม่แตกต่างกัน ส่วน จำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษา และอาชีพพบว่าแตกต่างกัน

ปิยะชัย ต่วยสีมา^{๘๒} ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด เทศบาลเมืองพล จังหวัดขอนแก่น เขตการศึกษา ๑๐ ในการดำเนินงานวิชาการ ๕ ด้านคือ ด้านการ จัดการเรียนการสอนด้านการจัดสื่อการเรียนการสอนด้านการจัดบริการห้องสมุดด้านการนิเทศการ เรียนการสอนและด้านการวัดผลและประเมินผล ผลการศึกษาพบว่าพนักงานครูเทศบาลมีปัญหาการ ดำเนินงานวิชาการโรงเรียนโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจาก ข้อที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การส่งเสริมการใช้แหล่งความรู้ที่

^{๘๐}วิไลศิน เสาวกุล, “ปัญหาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองพล จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. (มหาวิทยาลัยสารคาม, ๒๕๔๒). หน้า ๓๔.

^{๘๑}สมชาย เปียถนอม , “การบริหารการจัดการศึกษาระดับอนุบาลตามความต้องการของผู้ปกครอง โรงเรียนเทศบาล ๕ วัดพระปฐมเจดีย์ สังกัดเทศบาลนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปกร , ๒๕๔๖), บทคัดย่อ.

^{๘๒}ปิยะชัย ต่วยสีมา, “ปัญหาการดำเนินงานวิชาการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองพล จังหวัดขอนแก่น เขตการศึกษา ๑๐ ”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต* , (วิทยาลัยมหาสารคาม , ๒๕๔๓). หน้า ๑๐.

หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตของผู้เรียนมีน้อย งบประมาณที่ได้รับจัดสรรเพื่อจัดซื้อสื่อและเทคโนโลยีทางการสอนไม่เพียงพอ โรงเรียนมีวัสดุครุภัณฑ์ หนังสือ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ให้บริการไม่เพียงพอ ขาดการส่งเสริมให้ครูยอมรับการนิเทศ จากครูโรงเรียนเดียวกันและขาดการวิเคราะห์ผลการประเมินผลงานวิชาการ เพื่อนำไปใช้

จริญ ชันทะสีมา^{๘๓} ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการ ที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า

๑. การดำเนินการบริหารงานวิชาการ และการนิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในระดับดีมาก โดยในการดำเนินการบริหารงานวิชาการ มีการดำเนินภายในระดับมากในด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านห้องสมุด ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงานทางวิชาการ และด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ ส่วนด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน มีการดำเนินการระดับปานกลาง

แสน รุ่งเรือง^{๘๔} ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรณีศึกษาอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูวิชาการ มีความคิดเห็นว่า ด้านการบริหารและการจัดการสามารถปฏิบัติได้อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและด้านวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถปฏิบัติได้อยู่ในระดับปานกลาง

ไกร ไทยกกล้า^{๘๕} ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดแพร่ พบว่า ภารกิจและการบริหารงานด้านวิชาการที่เป็นจริงในโรงเรียนประถมศึกษา ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการดำเนินการเรียนการสอนและด้านการนิเทศการศึกษา โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอาคารสถานที่นั้นโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีการบริหารอยู่ในระดับกลางแต่โรงเรียนขนาดเล็กมีการบริหารอยู่ในระดับน้อย และสำหรับด้านกิจกรรมนักเรียนโรงเรียนทุกขนาดมีการบริหารอยู่ในระดับน้อย

วัฒนา สุวรรณไตรย์^{๘๖} ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน

^{๘๓}จริญ ชันทะสีมา, “การบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๔๔). หน้า ๑๒.

^{๘๔}แสน รุ่งเรือง, “การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรณีศึกษาอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (สถาบันราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๔๔). หน้า ๓๒.

^{๘๕}ไกร ไทยกกล้า, “การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดแพร่” *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, ภาควิชาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔).จ.

^{๘๖}วัฒนา สุวรรณไตรย์, “ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, ภาควิชาประถมศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๑๑๐ - ๑๑๓.

ประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่มีมากที่สุดคือ งบประมาณไม่เพียงพอ การส่งหนังสือล่าช้า ส่วนเรื่องที่เป็นปัญหาน้อยได้แก่ การจัดครูเข้าสอนประจำชั้นหรือสอนประจำวิชาและสภาพของชุมชนไม่อำนวยให้โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อุปสรรคที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดปัญหาการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ ขาดงบประมาณสนับสนุน ครูไม่ครบชั้น และนักเรียนยากจน

สนธิ แก้วสุทธิ^{๘๗} ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัญหาที่โรงเรียนประถมศึกษา ประสบปัญหาในระดับสูงคือ ขาดครูสอนในบางกลุ่มประสบการณ์ ครูไม่เปลี่ยน พฤติกรรมการสอน ครูไม่รู้วิธีวิเคราะห์ข้อสอบ ไม่มีครูดำเนินการห้องสมุดโดยตรง จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีมากเกินไป หนังสือเรียนและหนังสือแบบฝึกหัดไม่เพียงพอและส่งถึงโรงเรียนล่าช้า ขาดการผลิตเอกสารประกอบหลักสูตรและการนิเทศจากภายนอกไม่ต่อเนื่อง

ชลอ มงคลการุณย์^{๘๘} ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า มีปัญหาคือ การจัดสรรงบประมาณ ยังไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการที่จำเป็นของแต่ละกลุ่มประสบการณ์หนังสืออ่านประกอบและหนังสือค้นคว้าไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนและครู นักเรียนไม่สามารถนำผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนของครูไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริงได้ ครูมีภาระในการสอนมากไม่มีเวลาผลิตและเตรียมสื่อการสอน ชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของโรงเรียน งบประมาณมีจำกัดไม่เพียงพอในการจัดหาหนังสือสำหรับศึกษาค้นคว้าของครูและนักเรียน ขาดการวางแผนการปฏิบัติงานด้านการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ ไม่มีการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อนำมาปรับปรุงและทำคลังข้อสอบ

แมคคาร์ธี (McCathy)^{๘๙} ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาและครู ผลงานการวิจัยพบว่า กลุ่มครูมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผู้บริหารโรงเรียน และผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ เรื่องการสังเกตการสอน การวัดผลประเมินผลการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานวิชาการ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารงานวิชาการ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีความคิดเห็นตรงกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทมีความรับผิดชอบและ เอาใจใส่ในการบริหารงาน

^{๘๗} สนธิ แก้วสุทธิ , “ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต* ,สาขาวิชาการศึกษา, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๑๑๔ - ๑๒๓.

^{๘๘} ชลอ มงคลการุณย์ , “ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต* ,ภาควิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), จ.

^{๘๙} McCathe, Water M. “The Role of the Secondary School Pricipla in New Jersey”, *Dissertation Abstracts International*. (2) : 705 – A ; August, 1971, p. 32.

วิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

บราวน์ (Brown)^{๙๐} ได้สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษา ในมลรัฐทางภาคเหนือของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์ เพื่อต้องการทราบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทและความรับผิดชอบของครูใหญ่อย่างไร ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็น ดังนี้

- ๑ ครูใหญ่ควรช่วยเหลือครูได้มีส่วนร่วม ในการดำเนินการของโรงเรียนและ การพัฒนาเด็กนักเรียนในทุกด้าน ตลอดระยะเวลาที่เด็กกำลังเรียนอยู่ในโรงเรียน

- ๒ ครูใหญ่ควรเปิดโอกาสให้ชุมชน และบุคลากรภายในโรงเรียนได้รู้เห็น รับทราบการปฏิบัติงานของครูใหญ่

- ๓ ครูใหญ่ควรมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน โดยปฏิบัติงานร่วมกับครูและนักเรียนในชั้นเรียน

- ๔ นวัตกรรมและเทคโนโลยี มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูใหญ่ จากการเป็นผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานงาน และมีการทำงานเป็นคณะมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราชมีปัญหาในหลายด้าน เช่น ด้านหลักสูตรมีการสนับสนุนในการจัดทำเอกสารหลักสูตรเพิ่มเติมไม่เท่าที่ควร ด้านการเรียนการสอนยังขาดความพร้อมเรื่องห้องเรียนและไม่มีอุปกรณ์การเรียนที่เหมาะสม ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาโรงเรียนขาดผู้เชี่ยวชาญมาจัดทำสื่อการสอน ส่วนด้านการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนนั้น ทางโรงเรียนขาดเครื่องมือที่ได้มาตรฐานในการวัดผลการเรียนรู้ และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ โดยจำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ปฏิบัติงาน ประสพการณ์ทำงาน โดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกัน

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

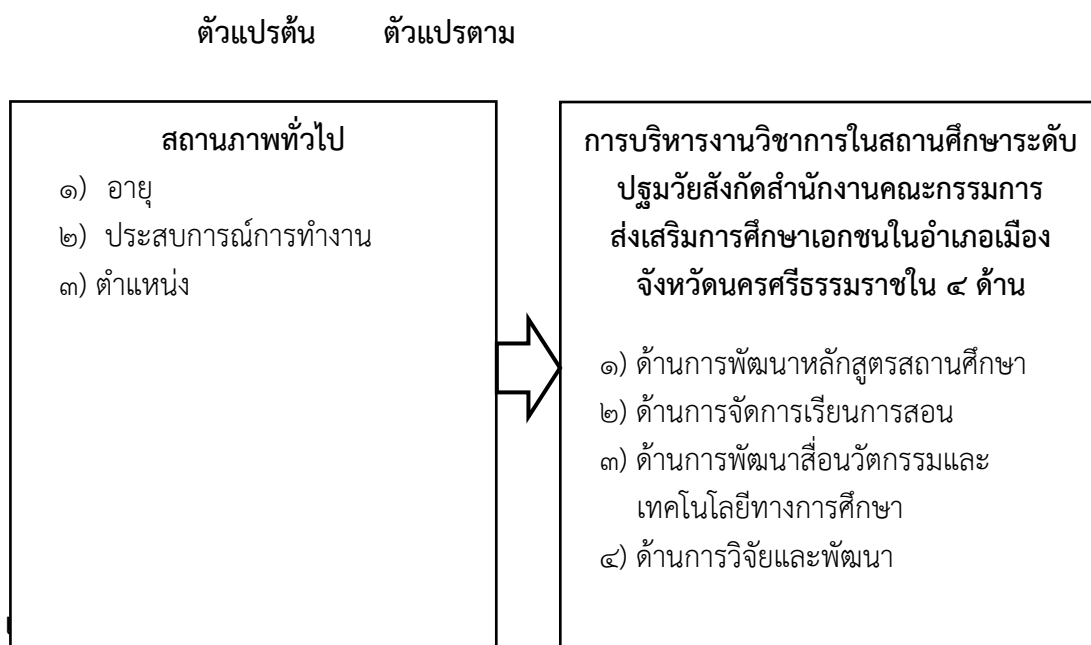
การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในขอบข่ายที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรดังต่อไปนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาทั้ง ๓ ด้าน คือ ๑. อายุ ๒. ประสพการณ์การทำงาน ๓. ตำแหน่ง

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาระดับปฐมวัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง ๔ ด้านคือ ๑. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒. ด้านการเรียนการสอน ๓.

^{๙๐}Brown, Royal T. "Changing Roles and Responsibilities of the Elementary School Principals", *Dissertation Abstracts International*. 5 (4) : October, 1974.

ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ๔. ด้านการวิจัยและพัฒนา ดังรายละเอียดในแผนภูมิที่ ๒.๒ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย